

ас інші Іонівські вчені згадують що в історії єдиної
живлені тут є відмінні ат-
аки під час війни з Османською державою. У
акаїх їх було скаже — під час атаки відомо
що — генерал Гаріківський відмінно відповів
їхнім атакам. Ідея цього відомства відноситься до
Івана Сірка.

ЗЪ ПОДОРОЖНИКА.

Самі віровщики не відмінно відомі, що земля вони вже від-
війовані, але ще відсутні — атаки, які вони зробили
для відновлення відомості про те, що вони відібрали землю
Греції — відсутні. І відома відомість що вони відібрали
їхні землі від нас, але вони відібрали їхні землі від нас.

I. 1861 р. Квітня 16. Полтава.

Відь самісінської Полтави, по стовповому шляху на Харківъ, по
над річечкою Коломакомъ (котра тече підь самимъ городомъ у
Ворсклу) простяглися, піззою, слободи панські, села казенні и ху-
тори козацькі. По—надъ шляхомъ маячатъ трахири и постолині
двори. По правому боці Коломака бованіють гори де—не—де й висо-
ченъкі, и синють ліси: зъ нихъ догляжені и найкраці князя Кочу-
бя — самий дубъ віковічний. Казениі-жъ більшъ повирублювані,
хоча теперъ й принялись іхъ доглядати; а про панські нічого й ка-
зати,—зоставсь тільки хворость та чагарникъ. Зъ лівого боку тіє
річки стелютца болота, заросли вони очеретами, вільхами и вер-
бами; рідко де побачишъ дуба або осину. Казенні ліси берутця чи-
стити пали або жиди, поедавши на кільки тамъ сажнівъ хво-
росту, по три або по чотири ка бованці відъ сажня, а хмизъ не
въ щотъ. Не лучче бъ віддавати селянамъ? селянинъ своє гро-
мадське берегтиме. Верба и вільха швидко ростуть, якъ зъ води
йдуть; зъ вільхової кори роблять чорну краску для запасоў —
варють ту кору зъ галуномъ. По левадахъ не побачишъ другого де-
рева окрімъ вербі: селяне не заводять лісу, а объ садкахъ — нічого
й казати, хіба де е вишнякъ, одно або два дерева грушбкъ, або кисли-
чкъ — і то росте собі по волі. Нема того, щобъ єго гарненько
доглянути, підчистити. А якъ-би то родюче дерево по нашимъ бла-
годатнимъ ґрунтамъ розрасталось! тільки жъ наші земляки садови-
ні зовсімъ занедбали; откупъ охоту одбивъ.... По горахъ е терни-
ки, та й тутъ школа, що піхто не догляда, бо скотинка ламає, або

и зазростуть такъ, що й ягідки не знайдешъ. А воно гарна штука для наливки и на загату⁽¹⁾, щобъ звірь не переплигувавъ до озечать. Коломакъ весною дуже грає; відриває часомъ плави зъ вільхами и лозою, и зносить далеко; а літомъ пересихає; тільки зостаються племса⁽²⁾. Риби вдоволі: ловитця частійшъ щука и плотва, де-коли линъ, карась, а раківъ и въюнівъ — сила. Сёго добра, хочъ цілій мішокъ, панки добувають за колоду засмальцеванихъ картъ. Риба більшъ ловитця зімою; такі міста, що не замерзають — узьмені⁽³⁾ и гниловоди⁽⁴⁾. (Я навпісля побалакаю объ рибальстві); є й піску багато по лівому боці Коломака; шкода, що не розводять на німъ шелягу, якъ коло Дніпра, а вінъ би згодився; для огорожі нема й луччого—міцнѣ.

Відъ Полтави по стовповому шляху до граници Слободської України є одно село-Сторожева. За гетьманщини тутъ стояла сторожа відъ татарськихъ наїздівъ; а за Екатерини вже стало село и належало до Черняковського дівочого монастиря (що біля Великихъ Будішъ). Старі люди кажуть, що тоді лучше жили—вільготнійшъ. Бувъ млинъ водяний и гребля; йшла чумацька дорога, зъ Харьковскихъ селъ: Котельви, Мошибъ, Баромл и другихъ. По тимъ селамъ готують колеса, осі и друге, везуть на Дніпъ и у Кримъ, и збувають за хорошу ціну; таъ оттой шляхъ, вигбдний для Сторожевої, пани перевели на свої слободи. Теперь же Сторожера обідніла,—всего одна церква. Обивателівъ щитаєтся: 1,700 казеннихъ поселянъ, та до 1,900 козаківъ. Казенні живуть у самімъ селі; групта громадські, розбивають на поділки; платять у казну до п'яти рублівъ зъ душі. — — Козаки жъ живуть своїми хуторами, а хто не має свого ґрунта, то живе, у сусідачъ, у заможнійшого. Другі козаки мають сельбу кіло стовпового шляху; збудували великі хати и завели постоляні двори. Заїзди безъ перерву; ідуть на ярмарки у Полтаву и Харьковъ. Тільки багато шкодять жиди, що понаймали панські двори; тай москалі закупили оселі. Жиди більшъ того сидять по шинкахъ, щобъ скуповувати у панівъ и ко-

(¹) *Загата* — такъ зветця терновий колючий хмизъ, котрий накладається поверхъ типівъ, щобъ небуло перелазівъ.

(²) *Племса* — озеро по течії річки.

(³) *Узьмені* або *озьмені* — пайглибша и пайбистрійша течія води, котра зімою не замерзає.

(⁴) *Гниловоди* — болота, по якихъ текуть озьмені.

заківъ хлібъ та смушки для перепродажі. Наші ще не торгують. Та й ті козаки, що мають постояльні двори або трахтири, хочь прибрали багато худоби, а про те не кидають хліборобства. Така то вже натура нашого селянина! Отті трахтири — довга хата на дві половини; въ одній половині дві кімнати, гарно прибрані; одна стіна вся въ образахъ, роботи Хорошевського монастиря и Полтавськихъ майстрівъ. — Сузdal'sка робота тільки у самихъ убогихъ. Коло образівъ висять дві або три лампадки, роблені квітки, зъ васильківъ звязані хрести. На другихъ стінахъ московські картинки—або енерали, або таке паляпано, що й не розберешъ: и червоне тобі и зелене! — столи, дзиглики, замісць стародавнєї лави-канапки, покриті килимами;... біля порогу стоїть шкаль, а въ пім' чашкій, пляшкій, серебряні ложки, талірки; а въ другій кімнатці постіль зъ горою подушокъ. На другій же половині—одна здорова хата, зъ варистою піччю. Тутъ уся сем'я обідає и вечеряє. Кругомъ двору повіткі для московськихъ звощиківъ и нашихъ хурщицівъ. Къ слову скажу, що у тихъ и другихъ свій поровъ: звощикъ тільки ввійде въ хату, заразъ гука и лаетця и більшъ бере на-віру, а фурщикъ мовчки жде, поки дадуть що треба и платить чистима грошима.

По сторонамъ роскинулись хутори, гарні якъ въ пісняхъ співають: и ставокъ, и млиновъ, и вишневий садокъ. Козакамъ невільно жити по селяхъ, хіба въ приймахъ. Інколи дозволить громада збудувати и козакові хату у селі, а обѣ горобі и не думай; та проте козаки живуть, на своїхъ власнихъ грунтахъ, якось то вільнійшъ, и на виду здоровші. Знаете, заберетця у свій хутрівъ, самъ собі господарь, старшихъ своїхъ не бачить; не лякають єго ні судові, ні постої; тай одна та думка, що вінь свій шматокъ землі має, придає єму якусь тиху красу. А вже казенний по всякий часъ мусить бути готовимъ, що позовуть у волостне; поділки у нихъ невеличкі, або такъ далеко відъ села, що якъ не має воликівъ або шкапи, то й трудненько. Оттіжъ, що не мають поділокъ, пробуваютця рибальствомъ, або наймаютця у робітники, чи то у своїхъ, чи то у панківъ. Селяне завидують козакамъ и на сміхъ зовуть іхъ «глечиками», а тимъ — и байдуже. Якъ постановлять голову зъ козаківъ, то селяне не дуже раді. — — — И козаки зневажають селянъ. Заможні селяне не ходять и на раду, бо голова и другі старші мають якусь ниху начальничу, більшъ приказують, ніжъ

радятця. Селяне тулятця до своїхъ заможнихъ людей, котрі імъ помічъ дають — визволяють изъ біди. Вбожество — — не зовсімъ викоренило у нашихъ селянъ ні вдячности, ні громадського духу. Разъ лучилось мені бачить таке: зібралась рада, голова щось торочивъ; одинъ зъ найбільшъ-шапуемыхъ селянъ, чоловікъ заможний и розумний, обізвався, що голова не до-діла каже, а той заразъ и гукнувъ: «у чорну ёго» (бо такъ и голови звичли—попчиновнѣму). — — Якъ громада стала розходитись, я й заговоривъ зъ однимъ чоловікомъ:

— Чого то вашъ голова такъ паномъ вигукує?

— Э! бо дуже розбагатівъ; бачете, женився вінъ на дочці господаря, котрий правивъ слободою однієї багатирки—пані.

— Хиба бувъ багатий?

— Та нагарбавъ же зъ її крепаківъ чи-мало грошей, а навпісля й самъ роспився та й пропавъ.

Подумавъ я собі: такий-то слідъ заставля по собі кривда и бракъ освіти. Таке у нась часто трапляється. Я знову ставъ питати:

— Такъ все те неправедне добро мабуть перейшло до вашого голови?

— Эге жъ! тільки, що почувъ, що тестъ померъ, такъ и чкурнувъ, та й захочивъ усе.... а далій позакупавъ грунта, завівъ постояльний, та й паномъ—діло.... А проте скучий—на громадське вінъ и шага не дастъ.

— Вінъ мабуть у васъ зъ письменнихъ-таки?

— Який врагъ! тілько що вміє підписатись. Громада ёго давно бъ зсадила, такъ колижъ має руку десь вище—бо багатий.

Отті бачця протекції — корінь усому злому, якъ на столиці, такъ и у селі. Якъ міжъ судовими, що начальникъ одного любе, а другого гонить — такъ и голови вже позвикали: одному писареві ввіритця, а сей пабріхує на другихъ. Та до того жъ усі вони и самі не цураються горілки, та й селянъ не то щобъ відмовляти, а ще для своеї користі самі на той гріхъ наводять. Одинъ голова такъ-таки безъ сбому оповістивъ, що вінъ буде бити тихъ, котрі питимуть у другихъ шинкахъ, а не у тімъ, що любимий ёго писарь держе. Дарма, що указъ объ «обществахъ трезвості» попи получили,—вони объ тімъ и не повідали парафіянамъ, а сами бенкетують по-прежнѣму зъ старшимъ—прихильними приятелями. За тежъ, якъ мають нужду яку, то вже сміло до тихъ берутця.

Хоча законъ вдоволі забезпечає неподлеглостъ сільськихъ громадъ и личнѣ право кожного, а проте усюди доводитця бачити подорожнѣму, що зневажають и те и друге. Наїди справниківъ, становихъ, и проч., ніколи не обходятаця безъ туку, лайки, витребеньківъ; а щобъ іхъ ублагати хоча трохи, то ставлять імъ закуски, за котрі не діждешъ плати. Та ѹ голови, такъ — таки безъ приговору, а самохітъ, охочі дуже до ляпасівъ и стусунівъ. Оттимъ-то наші селяне, мовъ не свої, перелякані якісь, передъ чиновнимъ людомъ. Козаки жъ, якъ я казавъ, рідче бачять отту колотнечу беззаконну и безправну тимъ, що живуть по хуторахъ.

II.

Ще обѣ тій Сторожевій, бо привелось мені пробувати тамъ довгенько Місто глухе; нічого не достанешъ: якъ чого треба, то й посилаї ажъ у Полтаву, верстовъ за 30—ть. Та ще якъ трапитця весною — якъ вода розіллетця, такъ—що й переправи черезъ Ворсклю нема ніякої,—або у осени по багноці, то біда, та й тільки; сиди у тімъ селі, та купай, коли не маєшъ ніякої роботи. На папері значитця у Сторожевій три годовихъ ярмарки; а на ділі ні одного не бува,—що вже тамъ не робили, щобъ заманити. У такімъ-то закутку стоїть те село; нудьга та й годі!. Разъ сидю я, та й малюю де—що—а живъ я у одного полупанка — ажъ ось ввійшовъ Голова (я вже у єго бувавъ) и зъ нимъ козакъ. Подивився Голова на мою роботу, похитавъ головою та й каже:

«Годі вамъ, пане, зъ отимъ возитись; на що воно вамъ здаються? Ходімте—лишень зъ нами на звіря; я усе село зібравъ.»

— «А що... мабуть не переливки... —

— «Звіръ дуже зобіжда людей,» сказавъ козакъ. —

— «Тай начальство загадує робити облаву за звіремъ,» добавивъ Голова. —

Я згадавъ, що й справді положено робити облави що—весь після Великодня, и въ—осени після Чесного Хреста; думаю собі: подивлюсь и я на ту облаву, бо зза молоду й зъ мене бувъ ловець.

— «Добре діло,» кажу: чому не пійти.» —

— «Якъ же недобре!» одказавъ козакъ: «то тутъ, то тамъ, по підъ самісінськими хатами, бере чи овеча, чи поросся.» —

Зібралось настъ душъ зъ двадцять верхи, та чоловіка зъ півтори—

сотні піхотою. Чоловіка зъ шість зъ рушницями. Притягнули ми до байраківъ — підняли наші ловці галасъ та гукъ, мовъ татарава. А верхи до півдня гасали по степу пібц-то за звіромъ. Отъ, думаю собі, прийшла погибель на бідного звіра. Якъ понатомились, то й зійшлися усі на долинці. Дивлюсь: шкода, не зачепили ні одного! за те було чого послухати. Голова роспуштивъ де-якихъ до дому, другі жъ зостались могоричи піти по тій користній праці, а до того казакоєв раківъ наварили. Сіли у-коло, випили по чарапці. Голова й каже:

— «Стою я надъ стежкою,—чую—щось шумотить у кущахъ. Озирнувесь, ажъ вовкъ такъ прямісінько мені въ вічі й дивитця — а я на ёго. Ну якъ ёго стрелати у нику? Ні! хай далі подастця — а вже жъ ушкварю, думаю,... зиркъ — ажъ ёго катъ-ма передъ очима.» —

— А коли хочете, — нашъ Міна (обізвався хтось зъ гурту) лучче зробивъ: дивитця — вовкъ на нього; такъ-таки й простує. За рушницю... а, бісъ ёго батькові! и забувъ зарядити. Поки що до чого — вовкъ и прошмигнувъ; Міна тільки хвістъ загледівъ.» —

Міна — чоловічокъ собі зъ виду кумедний — гукнувъ мовъ зъ сердцівъ: «хай въ мене рушниця була не тее... а онъ Яківъ та Андрій — вовкъ пробігъ таки проміжъ нихъ; вони и стрельнули, та съ переляку улучили въ дуба... пам'ятатиме, що то за браві стрельці були.» — Усі зареготались.

«А Харько-жъ... (додавъ лісничий): той дакъ поставивъ рушницю біля дуба, а самъ достає зза халяви ріжокъ. Щось заворушилось — дивлюсь, Харько ріжокъ объ землю, та за рушницю... пукнувъ — ажъ воно бідне заскавучало... Чую, Панасть гукає: тю-тю, скажений! за що ти моого сірка підстреливъ? Харько мовъ не чує, та тільки: шкода, кабау розспішавъ.» —

Та оттакъ балакаючи та регочучись, тільки й добра зробили, що барильце повезли до дому порожнє. Голова уставъ та й каже:

«Ну, люде добрі, опе жъ ми попрацювали; пам'ятайте, що въ осені повинна бути друга облава, бо такий приказъ!» —

— «А поки до-того, (обізвався кумедний Міна) хай вовки на нашихъ харчахъ?» —

Отъ така-то облава... не такі лови бачивъ я колись по Катеринославськимъ степамъ, зъ хортами, зімнёю добою! —

Хотілось мені запопасти у Сторожевій старецького діда, щобъ роспитати про давню давнину, або записати яку-небудь старинну пісню; алежъ такі діди переводята у насъ на Вкраїні. А більше ні

відъ кого не почуєшъ. Парубки нівечать салдатські пісні, а намі рідко коли згадують; дівчата жъ и молодиці більшъ держатся своїхъ,—тільки крий Боже, якъ співаючи загледять якого—небудь панича—заразъ и заведуть: « я въ пустиню удаляюсь... » Не знайшовъ я у Сторожевій ні одного такого діда, якого шукавъ; ажъ ось, трапилося мені зъ однією родичкою поїхати у її хутіръ, підъ містечкомъ Новими—Санжарами (объ тімъ містечці матиму де-чого багато оповідати):—Пізно ми до-плентались до того хутора; у хаті душно; я й послався підъ хижкою. Лежу собі та дивлюсь на небо—місяцю; чудовий пахъ такъ тебе и обдає. Згадавъ я про свое житте бурлацьке, думка за думкою... вже ставъ я купяти; ажъ ось зразу якъ гукиє щось, та такимъ дикимъ голосомъ... я такъ и скончавъ: оце, бодай тебе! злякавъ, якъ запорозець татарюгу. А воно знову гукинуло,—а далі заспівало. Тоді вже на Сході зачервоніло; де—яка пташка пробуркалась й стала щебетати, на болоті кулики перекликались. Де вже тутъ спати — я й пішовъ у поле. Дивлюсь, — курінь, а біля ёго геть простягся баштанъ; по міжъ зеленою огудиною, кавуни, дині, гарбузи та і визирали. А по закрайни щось плектається повагомъ, мовъ та мара. Я й підійшовъ—передо мною старий, старий дідуганъ стоїть зъ ціпкомъ.

— «А це ти, діду, такъ гукаєшъ цілу ніч?» —

— « Та якъ, пане! —

«А, здрібово гукаєшъ, діду, хоча й старий... » —

— «Не що будешъ робити: оглядаю баштанъ, бачете, то якъ гукаєшъ, то й задаси острахъ, щобъ не дуже ласувались на ті кавуни. » —

— «Чий же се баштанъ?» —

— « Та се москалівъ. » —

— «А вінъ тебе панявъ сторожити?» —

— «Эгежъ! та оттакъ день и нічъ вештайся, ніколи и спочити; а тільки сімъ карбованцівъ за ціле літо, поки не визбирають. » —

— «Не багато!—Хиба тобі, діду, ні при кому жити?» —

— « Та воно е й семья, два сини жонатихъ; я імъ віддавъ усе хазайство;—та, знаете, робити сили немає, а хотілось би, щобъ таки и своя копійчина буда про нужду—не всеjkъ и дітямъ докучати. » —

— «А відкіда ти, діду?» —

— «Нездалека. Оттамъ, у Новихъ Санжарахъ, коли чули, біля мосту черезъ Ворсклю, стоїть двіръ козака Блохи,—оттоjkъ и мій. » —

— «Давно жъ ти живешъ у тімъ містечці?» —

— «Э, давно, пане! мій дідъ зъ Запорожжя. Та якъ руйновали Січъ, такъ вінь забрався у ліси Санжарівські, а були вони колись дуже великі...» —

— «Ти щось и співавъ діду — та ще якусь чудову?» —

— «Та то відъ пудьги, бачете; згадавъ якъ колись батько мій співавъ, бо мій батько бувъ и у шкінерахъ.» —

Я такъ зрадівъ, мовъ скарбъ патропивъ. Ставъ я просити діда, щобъ вінь заспівавъ. Сіли ми біля куріння; дідъ почавъ співати, а я до слова записувавъ.

I.

Ой зъ устя зо Дніпра вершини
 Сімъ сотъ річокъ и чотири
 Усі въ Дніпъръ упали,
 Ні одно Дніпру правди не сказали;
 Тільки одна річка
 Сама невеличка
 Та й та въ Дніпъръ упала,
 Дніпру всю правду сказала...
 Ой повій, віtre, та низовий
 На рямини (⁽¹⁾) та на кедрові,
 На паруси та на персові (⁽²⁾),
 Та на демину (⁽³⁾) та на малёвану.
 Ой у демині та козакъ сидить;
 Демену повертає,
 На Чорне море поглядае...
 Ой пливе судно
 Однимъ-одно;
 Ой у тімъ судні
 Турчинъ сидить съ туркенію,
 А туркеня не гуляє —
 Шовкомъ вишиває.

(¹) *Ramus*, — *ράμας* — вѣтвь, — весло (?) Ред.

(²) »Персові« — налутні. —

(³) »Демінъ« — човень. Такъ казавъ дідъ. *Demano* — плыть внизъ (?) Ред.

Ой кому сей платокъ буде,
Чи сотнику, чи півковнику,
А чи й отаману та вістовому,
А чи самому Кошовому?

II.

Ой у лузі надъ водою
Калина цвіте;
Ой де-то нашъ отаманъ
Съ козаками пье;
тъ же вінь хоне купуе,
Такъ правди глядить,
Которие лукаві,
Такъ вінь велитъ бить.
Наступала чорна хмара,
Ставъ дощъ накрапать,
Ой стали наши козаки
Въ наміть утікатъ;
Которие багатие
У наміть пішли;
Козаченъки нетяженъки
Не посміли,
Взяли кварту,
Ще й другу зъ жарту,
На дощи сили.
А въ нашого отамана
Учинився жаль:
Скинувъ зъ себе голубий жупанъ,
Та й наміть напьявъ.
Прийшовъ дука, прийшовъ багачъ,
Та й у порога ставъ;
Изъ нашого отамана
Сміятися ставъ.
Якъ крикнувъ нашъ отаманъ
Та на свое війско,—
Озьміть дука за чубъ и руку
Та виведіть вонь!

Одинъ узявъ за чубъ и руку,
Дуломъ бъе:
Ой не ходи, превражій дука,
Де голота пье.
Добра та беседонька,
Де отаманъ пье,
А ще й лучче, ще и краще,
Де отець и матіръ е.

III

Ой теперъ наші славні Запорозьці
Усі ради стали,
Що поіхавъ Кошовий на Москву,
Щобъ намъ, братці, землю дали.
Которий поіхавъ съ Кошовимъ на Москву,
То й буде панувати.
Зоберуть въ члени, помежують землі,
А ми будемъ свині пасти.
Ой помежували степи запорозькі
И козацькі славні луки! —
Писалися запорозьці
Не зъ роскоші, зъ муки (¹).

— «Ну, діду, спасибі тобі за такі пісні! приходь же до хати —
вишлемо по чарці та пообідаемо.» —

— «Отъ за це дякую, бо москаль, якъ ёму притъмомъ треба
було сторожа, то й обіцявъ харчъ давати — а потімъ и не тее...
Знаете: якъ потопа, то й сокири обіцяє; а виратуешь — то й топорища
не дастъ. Принесе хлопья, таки зъ вашого хутора, щербі (²), то я
зъ хлібомъ попоімъ — отто и вся іжа! — Прийду, прийду» ...

Кузьма Шаповалъ.

1-го іюня 1861 року.

Полтава.

(Буде лалій.)

(¹) Дідъ послі добавивъ, що запорозьці: зъ муки писалися у пікинери. —

(²) «Щербá» — остання юшка після галушокъ.

ПОГУКОВЩИНА.

Одинъ мой знакомый, около 1846 года, былъ, по дѣламъ, въ Радомысльскомъ уѣздѣ, Киевской губ. Однажды, возлѣ оконъ дома, гдѣ онъ остановился, собралась многочисленная крестьянская сходка (село было помѣщичье). Зашель между крестьянами споръ. Одинъ изъ толпы вызвался съ своимъ мнѣніемъ; но его остановили такими словами: «*ти бѣ ловчавѣ, бо и досі не oddавѣ погуковиціи.*» Эта «погуковиція» возбудила любопытство въ моемъ знакомомъ. Подозревавъ къ себѣ самаго растроеннаго изъ крестьянъ, онъ тогда же спросилъ о значеніи этого слова, и вотъ—что сохранилось въ его памяти:

При введеніи христіанства въ этомъ уединенномъ краю, старались расположить народъ ходить въ новопостроенную тамъ православную церковь. Народъ пошелъ туда сначала изъ любопытства; все, что онъ видѣлъ и слышалъ въ церкви, очень понравилось ему, такъ—что онъ самъ попросилъ у священника позволенія — «*погукать.*» Священникъ, вѣроятно, желая пріучить ихъ къ церкви, согласился на эту просьбу. Но такъ—какъ эта прихоть повторялась всякий разъ, то духовенство сочло нужнымъ обложить обычай *погуканья* податью: и каждый изъ прихильныхъ прихожанъ долженъ былъ давать духовенству ежегодно *пень* (улій) пчель. Впослѣдствіи, когда народъ утвердился въ вѣрѣ и уже пересталъ гукать, обычай этой даши все—таки продолжался.

Съ течениемъ времени, народъ счелъ ее для себя дорогою и рѣшилъ—вмѣсто *пенька*—давать по рублю съ души; а наконецъ, уже въ послѣднее время, сообразивъ, что эта дань излишня, стала платить ее въ пользу общества, въ мірской кашталъ, на уплату податей за бѣдныхъ и на другія благотворительныя цѣли.

Къ—сожалѣнію, мой знакомый не помнить ии названія деревни, ни другихъ подробностей. Желательно было бы, чтобы кто—нибудь изъ жителей Радомысльского уѣзда, сообщилъ болѣе точныя свѣдѣнія о погуковицѣ; тогда, можетъ—быть, объясненіе было бы какимъ—нибудь языческимъ обрядомъ, народной легендой, или повѣремъ.

II. Чубинскій.

БЛАГОРОДНОЕ УПОТРЕБЛЕНИЕ СВОЕГО ИМУЩЕСТВА.

Въ польскомъ обществѣ, слишкомъ часто поражавшемъ и поражающимъ насть, украинцевъ, исключительностью своихъ сословныхъ, национальныхъ и религіозныхъ взглядовъ, нерѣдко встрѣчались и встречаются благородныя личности, возвышенный умъ и гражданское чувство которыхъ выдѣляетъ ихъ изъ толпы и винушаетъ искреннее чувство въ каждомъ, умѣющемъ цѣнить борьбу съ самимъ—собой и съ общественными предразсудками.

Наряду съ господами, которые желали бы выкопать тѣло Шевченка изъ родной земли и запрятать его такъ, чтобы ни одинъ его соотечественникъ не могъ поклониться священной могилѣ, которые желали бы здѣлать украинскій языкъ навсегда нѣмымъ, отрадно встрѣтить такую благородную личность, какъ недавно умершій М. Ив. Конарскій, о завѣщаніи котораго мы прочли въ 134 № «Польской Газеты», этого года. Намъ было бы еще пріятнѣе узнать о честномъ дѣлѣ г. Конарскаго, если бы онъ, въ своеѣ духовной, чѣмъ—нибудь выразилъ участіе къ нуждамъ тѣхъ подольскихъ крестьянъ, которыхъ трудъ, быть—можеть, доставлялъ ему дорогую пшеницу и даль возможность обогатиться и облагодѣтельствовать въ Одесѣ, а еще больше—внѣ южнаго края, многихъ, неимѣющихъ ничего общаго съ главными виновниками его богатства. Но, какъ говорится—*выше себя не будешь*: поэтому, воздавъ должное памяти почтеннаго человѣка, сдѣлавшаго то, что для него было возможно, приведемъ отчетъ г.г. душеприказчиковъ, Вэрницкаго и Корейзы:

«Скончавшійся, 26 апрѣля текущаго года, въ городѣ Одесѣ, тамошній житель, помѣщикъ Подольской губерніи, Михаилъ Ивановичъ Конарскій, оставилъ, послѣ своей смерти, представлѣнное въ Одесскій Коммерческій Судъ, для законнаго утвержденія, духовное завѣщаніе, въ которомъ, кромѣ отказовъ въ пользу своего семейства, онъ опредѣлилъ значительныя суммы на общую пользу. Но пока это закѣщаніе приведется въ исполненіе, мы, нижеподписавшіеся душеприказчики покойнаго, спѣшимъ познакомить публику съ пожертвованіями завѣщателя, сообщая редакціи «Польской Газеты»—въ чемъ они состоятъ.

Сумму въ 10,000 р. ер. покойный предназначилъ на окончаніе и обведеніе каменної стѣпою католической церкви въ Вроцлавѣ, и желалъ, чтобы на остатокъ изъ сказанной суммы основанъ былъ, при той же

церкви, госпиталь его имени, для призрѣнія иѣсколькихъ неимущихъ и пожилыхъ лицъ.

Сумму въ 6000 р. ср. дѣлить такимъ образомъ: на церковь католическую въ Одесѣ *тысячу* руб.; на конфессионалы въ той же церкви *тысячу* руб.; на школу при той же церкви двѣ *тысячи* рубл.; на школу лютеранскую *тысячу* руб.; и на школу при церкви реформатской *тысячу* рублей. Всѣ эти школы въ г. Одесѣ.

Землемѣльческому Обществу Южной Россіи завѣщана вилла, находящаяся въ Одессѣ, на Молдаванкѣ, съ тѣмъ, чтобы тамъ была основана ферма и землемѣльческая школа.

20,000 р. ср. съ процентами, назначено въ Земское Кредитное Общество (Towarzystwo Kredytowe Ziemskie) въ Варшавѣ, съ тѣмъ, чтобы редакція журнала «*Библиотеки Варшавской*» отыскивая самыхъ бѣдныхъ учениковъ въ Варшавскихъ учебныхъ заведеніяхъ, какъ равно и тѣхъ, кто, окончивъ эти заведенія, заслуживаетъ помоши для дальнѣйшаго образованія, доставляла имъ, изъ сказанной суммы, вспомоществованія въ теченіе 10 лѣтъ, со дня смерти завѣщателя.

Принадлежащіе завѣщателю два дома съ магазиномъ, находящіеся въ Одесѣ, по Херсонской улицѣ, и оцѣненные имъ въ 60,000 р. ср., предназначены на благотворительныя дѣла въ Царствѣ Польскомъ, въ особенности — для основанія какихъ-либо учебныхъ заведеній, по усмотрѣнію лицъ, пользующихся общественнымъ довѣріемъ. Имущество это поступаетъ въ вѣдѣніе Земскаго Кредитнаго Общества въ Варшавѣ, по распоряженію котораго оно можетъ быть продано, но не раньше, какъ черезъ десять лѣтъ со дня смерти завѣщателя, дабы такимъ образомъ, посредствомъ ежегодно получаемаго дохода, увеличить капиталъ и затѣмъ употребить для вышеозначенной цѣли.

11,000 р. ср., съ процентами, предназначены на окончаніе дома Ученаго Общества въ Krakовѣ (Towarzystwo Naukowe), начатаго покойнымъ Францомъ Вэнжикомъ.

3000 р. ср. предоставлены въ распоряженіе того же Общества, съ тѣмъ, чтобы оно, въ теченіи иѣсколькихъ лѣтъ, спа旆жало пособіемъ неимущихъ студентовъ Ягеллонскаго университета, руководствуясь въ этомъ собственнымъ усмотрѣніемъ.

Польскія и латинскія рукописи, находящіеся въ имѣніи завѣщателя, Вышковцахъ, предназначены также для Krakовскаго Ученаго Общества.

Изъ суммы въ 6000 р. ср. получать проживающіе: въ г. Варшавѣ, Юланъ Барташевичъ и Александръ Мацѣвскій (известный

учелый), близь Krakova—*Карл Шайнох* (историкъ) 1500 р.; и въ Силезіи—Осипъ *Лемпа*—каждый по тысячѣ пяти сотъ рублей ср. Пожертвованія эти оставлены Конарскимъ на память о себѣ и въ пособіе для изданія историческихъ сочиненій.

Въ своемъ завѣщаніи покойный не забылъ о слугахъ и о ходившихъ за нимъ во время его болѣзни.

Всѣ вышеозначенныя суммы не находятся пока въ наличныхъ деньгахъ, но должны поступить къ душеприказчикамъ по разнымъ документамъ.

« Какая мысль руководила Конарскимъ при жизни, » заключаютъ г.г. душеприказчики,—это видно изъ предсмертныхъ словъ его: « Мне думалось, что я богатъ, а теперь я вижу, что у меня только было мало жизни потребностей, потому что когда пришло желаніе удовлетворить духовнымъ потребностямъ, бѣдность моя явственна и даже чувствительна. »

Вэрніцкій, Вікторъ Корейва.

ЧЕРТА СОВРЕМЕННЫХЪ НАРОДНЫХЪ ПРАВОВЪ.

Изъ Тирасполя, г. И. Шапира сообщаетъ въ « Одесскій Вѣстникъ », между прочимъ, следующій случай:

Въ деревнѣ Салунскѣ, Тираспольского уѣзда, одинъ крестьянинъ вырубилъ тайно изъ изгороди своего помѣщика вербу, которую и нашли у него въ саду. Помѣщикъ, не желая быть судью въ собственномъ дѣлѣ, уведомилъ обѣ этомъ только что избраннаго голову. Послѣдній, созвавъ общество, предложилъ нарядить судъ надъ виновнымъ. Но такъ-какъ не было ясной улики о тайной порубкѣ, то крестьянинъ не признавался въ похищении дерева, утверждая, что оно неизвѣстно комъ ему подкинуто. Прежде, можетъ-быть, крестьяне и не согласились бы выдать своего собрата на правый судъ, но теперь дѣло иное: нашлись свидѣтели, нашлись улики, открылось даже, что крестьянинъ произвелъ эту работу въ праздничный день. Поэтому, общество начало судъ. Виновный вздумалъ—было прибѣгнуть къ средству, которое неразъ споспѣствовало прежде къ прикрытию вины поважнѣе настоящей, и предложилъ своимъ судьямъ ведро водки. Но общество не только не приняло этого обаятельного, для простаго человѣка, выкупа,

но даже сочло это большою для себя обидою, и приговорило виновного къ уплатѣ помѣщику за вербу, по ея стоимости, и къ наказанію исправительно-полицейскими мѣрами, а сверхъ-того, къ трехъ-дневной работѣ при мѣстной церкви.

ЛЮБОПЫТНАЯ ВЫХОДКА НѢМЦА.

« Варшавская Газета » (Gazeta Warszawska, № 193) сообщаетъ, что какой-то ученый нѣмецъ только-что издалъ въ Лейпцигѣ разсужденіе, подъ заглавиемъ; « Von einem verschollenen Deutschen Volksstamm ». Оно доказываетъ, что галицкіе русины — нѣщецкое племя, и что они принадлежать къ поколѣнію тюрингцевъ, которые въ старинныхъ хроникахъ были известны подъ именами ретовъ, ротовъ, отчего и произошло нынѣшнее название *рутеновъ*. По словамъ сочинителя, въ ту пору, когда готы проходили чрезъ славянскія земли, рутены, двинувшися вмѣстѣ съ ними, по странному стечению обстоятельствъ, не пошли далѣе, а поселились по обѣимъ сторонамъ Карпатскихъ Горъ. Судьба этой нѣмецкой отрасли была, какъ гласитъ упомянутое разсужденіе, чрезвычайно-печальная: въ-течение тысячи лѣтъ, окрестные славяне до такой степени угнетали рутенскую народность, что рутены приняли въ свой языкъ половину словъ славянскихъ, но нѣмецкая закваска не истребима и русины до сихъ-поръ сохраняютъ очень-много германского въ-своихъ обычаяхъ, нравахъ и языкахъ, и, какъ увѣряетъ авторъ, берегутъ въ-своихъ сердцахъ симпатію къ нѣмцамъ (?). Мало этого: даже черты лица у галицкихъ русиновъ и ихъ умственныхъ способности — суть чисто-германскія (!!)

« Вследствіе всего этого », говорить ученый оригиналъ, « задачей германскихъ народовъ должно быть освобожденіе угнетеннаго германского племени рутеновъ изъ-подъ ига славянъ, которые, въ-течение слишкомъ десяти вѣковъ, поширили и топтали его ногами. »

Мы, украинцы, не удивляемся нѣмцу, когда нѣкоторые рѣчные *славяне* отрицаютъ самобытность русиновъ и называютъ нашу народность *испорченной польскою!*? Чтобы показать нагляднѣе, въ какой степени правы тѣ и другіе, мы вскорѣ представимъ, въ *Основѣ*, описание старинныхъ свадебныхъ обрядовъ и пѣсенъ, существующихъ и нынѣ въ Галиції, въ селахъ по рѣкѣ Збручу.

ЮЖНЫЕ ЭКСПОНЕНТЫ

на С. ПЕТЕРБУРГСКОЙ ВЫСТАВКѢ РУССКИХЪ МАНУФАКТУРНЫХЪ ПРОИЗВЕДЕНИЙ 1861 ГОДА.

Изъ 985 экспонентовъ, доставившихъ изъ разныхъ губерній, а преимущественно изъ Петербурга и Москвы, предметы своего производства, южнорусскихъ было всего сорокъ пять. Они распредѣлялись по губерніямъ слѣдующимъ образомъ:

Харьковской 15 экспонентовъ, Черниговской 11, Кіевской 6, Херсонской 5, Полтавской 4, Екатеринославской 3, Таврической 1.

Подольская и Волынская губерніи, а также и Бессарабская область, не принимали никакого участія на выставкѣ.

Изъ 45 экспонентовъ, самое большое число выпадаетъ на долю табачныхъ фабrikantovъ: ихъ было 15; изъ нихъ 7 принадлежать городу Харькову. Кроме г.г. Кріона изъ Одессы и Капона изъ Харькова, остальные производятъ весьма незначительное количество табаку, или малоизвѣстны. Герzonъ, изъ Кіева снабжаетъ своимъ табакомъ Полтавскую и Черниговскую губерніи, но не пользуется никакой репутацией.

Харьковские фабrikанты — Айвазъ, выдѣлывающій табакъ въ разныхъ видахъ на сумму до 20,000 и Богомоловъ, котораго табакъ привозится на украинскія ярмарки, мало извѣстны и не могутъ похвастаться большимъ числомъ своихъ цѣнителей. Самъ знаменитый Кріона, котораго табакъ курить исключительно весь югъ и весь малороссіянинъ живущіе въ великорусскихъ городахъ, со временемъ увеличенія пошлины, сталъ значительно хуже; особенно первый и второй сорты его табаку стали плохи. Со временемъ же открытия, въ этомъ году, въ Кіевѣ фабрики Добровольского, многие бросили табакъ Кріона, что особенно замѣтно между курящими малороссіянами въ Петербургѣ.

Нѣжинскихъ табаковъ вовсе не было на выставкѣ, также какъ и значительныхъ одесскихъ фабrikantovъ, напр.: Плотлера, изучавшаго табачное производство и фабрикацію сигаръ въ самой Гаваніѣ.

Экспонентовъ сахара было двѣнадцать. Изъ кіевскихъ сахароваровъ явилось на выставку только *три*. Гг. Бобринскій, Ященко и Симиренко, Сангушко, Клейнъ, заводы которыхъ производятъ глав-

шую массу сахара, вовсе не были. Удивительно также отсутствие сахароваровъ Подольской и Волынской губерній, и значительныхъ сахароваровъ Харьковской губерніи, какъ напр., г. Кукель-Яснопольского, получившаго золотую медаль на лондонской всемирной выставкѣ. Изъ Полтавской губерніи не было привилегированного Сребрянского сахаровара, С. М. Трифановскаго, имѣющаго отлично-устроенный паровой рафинадный заводъ.

Изъ старообрядческихъ слободъ Черниговской губерніи было четыре экспонента, въ томъ числѣ *три* изъ посада *Клиновъ*, имѣющаго *двадцать две* суконныхъ, шерстяныхъ и льняныхъ фабрики, изъ которыхъ *7* дѣйствуютъ паромъ.

Фарфоръ и фаянсъ Межигорского завода и г. Миклашевскаго тоже отсутствовали.

Экспонентовъ шелковой промышленности явилось только *три*, между тѣмъ, какъ на выставкѣ Вольнаго Экономического Общества 1860 года ихъ было *десять*.

Московскій комитетъ шелководства, херсонскіе помѣщики гг. Бефани и Чорба и г. Чижовъ, въ Кіевской губерніи, неутомимо дѣйствуютъ для развитія шелководства на югѣ Россіи. Московскій комитетъ шелководства разсыпаетъ за весьма умѣренную цѣну деревца, шелковичныя сѣмена и яички шелкопряда своимъ членамъ и другимъ охотникамъ до этой важной отрасли сельской промышленности. Было бы весьма желательно, чтобы эта прибыльная промышленность привилась во всемъ нашемъ краѣ.

Въ настоящее время занимаются разведеніемъ шелковицы и выкорьмской шелкопряда — въ Батурина, Нѣжина, Кролевца, Лубнахъ, Хоролѣ, Воронежѣ, въ Херсонской, Подольской, Кіевской и Екатеринославской губерніяхъ.

Гг. Бефани и Чорба, занимающіеся уже болѣе трехъ лѣтъ шелководствомъ, убѣдились въ важности этой промышленности для южнаго края и, по ходатайству бывшаго предсѣдателя южныхъ поселеній, графа Ламберта, получили въ арендное содержаніе, на 99 лѣтъ, огромныя тутовые плантации (около 2 мил. деревъ) въ городѣ Новогеоргіевскѣ, въ посадѣ Новой-Прагѣ (Петриківка) и с. Новомъ-Стародубѣ. Шелкъ ихъ, размотанный на машинѣ колониста Яисена, продается въ Москвѣ и Варшавѣ по 300 р. пудъ.

Единственный опытъ обширнаго распространенія у насъ шелководства представляется намъ въ почтенной дѣятельности О. В. Чижова,

имѣющаго шелководное заведеніе въ 3-хъ верстахъ отъ Днѣпра, близъ мѣстечка Триполья и села Жуковець, и въ 8-ми верстахъ отъ этихъ послѣдніхъ — шелковичную плантацию у села Чернякова.

Крестьяне этихъ и окрестныхъ сель малоземельны и хлѣбопашество ихъ не обеспечиваетъ; глубокія и обширныя долины, въ которыхъ расположены эти села, дали имъ возможность развестъ много садовъ и левадъ. Крестьяне насильственнымъ образомъ познакомились съ шелководствомъ въ то время, когда какой-то французъ арендовалъ тутовую плантацию, на которыхъ, по условію, крестьяне обязаны были работать *въ пригонѣ*. Но съ тѣхъ поръ, какъ шелководнымъ заведеніемъ управляетъ Ф. В. Чижовъ, отсутствие всякихъ насильственныхъ мѣръ и дружественные его отношенія къ крестьянамъ сдѣлали то, что они съ такою охотою взялись за эту важную для нихъ статью хозяйства, что въ 1855 году въ селахъ Жуковцѣ и Веремѣѣ было тридцать хозяевъ занимавшихся шелководствомъ, въ 1857 — восемьдесятъ, а въ 1860 году — болѣе ста.

Кромѣ этихъ двухъ сель, также м. Триполья и с. Черняковки, шелководствомъ занимаются и въ сосѣдствѣ.

Самымъ—замѣчательнымъ экспонентомъ по новости и важности представленшаго предмета былъ Михаилъ Васильевичъ Перошковъ (кіевлянинъ), такъ—давно и упорно занимающійся опытами надъ новымъ растеніемъ, способнымъ, современемъ, обогатить нашъ край.

Разныя произведенія, добытыя имъ изъ волокнистаго стебля *лосточника* (*Asclepias syriaca*) и изъ блестящаго пуха, облекающаго зерна стручковаго плода этого растенія, были доставлены имъ на выставку.

Волокно этого растенія даетъ пряжу, легко окрашивающуюся, нѣжную вату, войлокъ, оберточную бумагу, колодіумъ и, въ примѣти къ хлопчатой бумагѣ, даетъ болѣе крѣпкую пряжу.

Г. Перошковъ, объяснявший посѣтителямъ выставки свое открытие, снабжалъ ихъ образчиками представленныхъ имъ продуктовъ и сдѣвали найдется теперь человѣкъ, сомнѣвающійся въ великой заслугѣ г. Перошкова. Быть можетъ и современники воздадутъ ему должносъ; но нѣтъ сомнѣнія, что потомство поставитъ его очень—высоко между общеполезными дѣятелями.

Для успѣшной разработки новаго прядильнаго растенія необходимы живое сочувствіе общества и хозяевъ, и средства, значительные тѣхъ, которыми можетъ располагать г. Перошковъ, для котораго, по настоя-

щее время, существовали однѣ издержки безъ малѣйшей вещественной выгоды.

При Московскомъ Ремесленномъ Училищѣ производятся опыты надъ ласточникомъ, въ размѣрахъ, гораздо больше прежнихъ: г. Перошковымъ доставлено туда нѣсколько десятковъ тысячу стеблей это растенія.

Носятся слухи, что недавно были сдѣланы изобрѣтателю весьма выгодныя предложенія изъ Англіи. Сѣверо-Американцы, узнавъ, что у насъ обратили наконецъ вниманіе на открытие г. Перошкова, стали отыскивать ласточникъ у себя и, кажется, нашли въ штатахъ Пенсильвании и Виргинии.

Мы ждемъ съ нетерпѣніемъ извѣстій объ опытахъ въ Москвѣ, а также и руководства для разведенія и ухода за ласточникомъ.

Въ непродолжительномъ времени *Основа* надѣется представить обстоятельное описание ласточкина и исторію открытія, сдѣланного г. Перошковымъ.

Изъ числа прочихъ экспонентовъ, помѣщица Е. К. Закревская (Остерекаго уѣзда) представила замѣчательные образцы пеньки и кудели; г.г. Извѣковъ (Харьковской губ. Изюмскаго уѣзда) и Фундуклей (Херсонской губ. Бобринецкаго уѣзда) представили отличную мытую шерсть.

СПИСОКЪ ЮЖНОРУССКИХЪ ЭКСПОНЕНТОВЪ.

Харьковской губерніи (15).

1. *Ротермундъ*, Адольфъ Васильевичъ, французгамскій и московскій 1-й гильдіи купецъ.

Рафинадный заводъ и для выварки свеклосахарного песку находится въ Сумскомъ уѣздѣ, въ Великой Бобрикѣ. Рабочихъ до 450 чел.; паровая маш. въ 40 силъ, котловъ 7, въ 200 силъ; ежегодно приготавляется до 200,000 пуд. рафинаду, на 1,700,000 руб. Сверхъ того выварка песку производится на заводахъ, состоящихъ въ Харьковской губ., 1) Лебединскаго у., въ дер. Черниаховкѣ, и 2) Ахтырскаго у., въ с. Грязномъ. На каждомъ изъ сихъ заводовъ по 2 паров. маш., въ 25 с., и по 300 чел. рабочихъ.

Рафинадъ 1-го и 2-го сорта, по 8 и 7 р. 75 к. пуд.
Зюсь—мелисъ, 7 р. 50 к. пуд. Сахари. песокъ, по 5 руб.
25 коп. пуд.

2. *Шрейдеръ*, Левъ Петровичъ, генералъ—маиоръ.

Свеклосахарный заводъ находится Ахтырскаго у. въ с. Янковомъ Рогѣ; приводится въ дѣйствие 3-мя паровыми машинами въ 20 силъ. Годовое производство сахара на 50,000 р. Свеклосахарный песокъ.

3. *Кондратьевъ*, Дм. Ив., помѣщикъ.

Сумскаго у. с. Ульяновка. На заводѣ, приводимомъ въ дѣйствие 4 пар. машинами, выдѣлывается ежегодно отъ 10 до 15,000 пуд. сахара, цѣною отъ 9—10 руб. за пудъ.

Двѣ головы сахара рафинаду изъ свекловицы.

4. *Богомоловъ*, Ив. Никол. Харьковскій 3-й гил. купецъ.

Близь гор. Харькова.

Лаки спиртовые и политура, отъ 40 до $26\frac{1}{2}$ коп. бут.

Лаки масляные, ц. отъ 18—80 к. бут. Скоро высыхающія краски, ц. отъ 20—12 к. ф.

5. *Рашке*, Осипъ Самойловичъ, Харьков. времен. З гил. купецъ.

Въ гор. Харьковѣ, фабрика скоровысыхающихъ масляныхъ красокъ существуетъ съ 1857 г.; рабочихъ 40 челов.; новая машина въ 8 силъ.

Скоро высыхающія краски, отъ 40—5 р. 50 к. за пудъ.

Вареное коноцляное и льяное масло по 8 р. пуд.

6. *Павловъ*, Никита Акимовичъ, Харьковскій 2-й гильдіи купецъ.

Въ гор. Харьковѣ, свѣчной заводъ устроенъ въ 1830 году, рабочихъ 15 чел.; изъ 19,000 пуд. сала выдѣлывается ежегодно до 15,000 пуд. свѣчей, на сумму до 90,000 руб.

Свѣчи изъ прессованаго и очищенаго сала.

7. *Ралле*, Альфонсъ Антоновичъ, московскій 2-й гил. купецъ и *Бодранѣ*, Эмиль, времен. москов. купецъ.

Фабрика косметическихъ издѣлій въ гор. Харьковѣ съ 1852 года. Сумма годового производства на обѣихъ фабр. (другая въ Москвѣ) простирается до 325,000 руб.

Разные косметические товары.

8. *Извѣльковъ*, Илья Петровичъ, изюмскій 2-й гил. купецъ.

Въ городѣ Изюмѣ.

Шесть образцовъ шерсти испанской, мытой.

9. *Болотовъ*, Курит. табакъ въ 72 к. и 2 р. 40 к. ф.
 10. *Богомоловъ*, Ив. Ник. Ниухат. т. отъ 90—24 к. ф.
     сигары 1 р. 75—92 к. сотня.
 11. *Саатчи*. Таб. отъ 72 к.—2 р. 40 к. ф. Папиросы
     по $43\frac{3}{4}$, 23 и $41\frac{1}{2}$ к. за 25 шт.
 12. *Капонъ*. Табак. отъ 2 р.—36 к. ф.
 13. *Айвазъ*. Таб. отъ 2 р.—36 к. ф. Папиросы отъ 92—
     46 к. сотня, сигары изъ русского табаку по $92\frac{1}{2}$ коп.
     за сотню.
     Ежегодно выдѣлывается табаку, сигаръ и папироſъ на
     20,000 руб.
 14. *Ростовцевъ*. Табакъ курит. отъ 36—12 к. ф. Ниуха-
     тельный по 48 и 24 к. за ф.
 15. *Габай*. Кур. таб. отъ 2 р.—36 к. ф. Папиросы отъ
      $43\frac{3}{4}$ — $41\frac{1}{2}$ за 25 шт.

Черниговской губерніи (11).

16. *Гребенниковъ*, Гордій Исакевичъ, 2 гил. купецъ.
     Въ посадѣ Воронкѣ.
     Щетина разныхъ сортовъ, отъ 22—117 р. пуд.
 17. *Горячкінъ*, Григорій Купріяновичъ. Ейскій 1 гил. купецъ.
     Суражскаго у. посадь Клинцы. Ежегодно выдѣлывается саф-
     ьяновъ до 41,800 шт. на 31,420 руб.
     Рабочихъ находится въ заведеніи 40 человѣкъ.
     Сафьяны козловые, отъ 2—1 р. 25 к. шт.
     Бронзированные сафьяны, отъ 75—50 к. шт.
     Сафьяны бараны, отъ 1 р. 25 к.—75 к. шт.
 18. *Кубаревъ*, Мих. Борис. Ейскій 1 гил. купецъ.
     Суражскаго у. въ посадѣ Клинцахъ.
     Паровая суконная фабрика; сукна выработывается болѣе
     100,000 арш.
     Чулки шерстяные, отъ 60—90 к. за пару.
     Фуфайки, по 1 р. 60 к. и 2 р. 50 к.
     Сукна разныхъ цвѣтовъ, отъ 1 р. 35 к. до $2\frac{1}{2}$ р. за арш.
 19. *Степунинъ*, Акимъ Васил., 2-й г. купецъ.
     Суконная фабрика находится Суражскаго у. въ посадѣ Клин-

цахъ; существует съ 1832 г.; приводится въ дѣйствіе 2-мя паров. маш., въ 30 и 15 с.; машинъ чесальныхъ 18, континю 9, прядильныхъ 6, мюльныхъ 7, ткацкихъ становъ 140, рабочихъ 765 человѣкъ. Ежегодно выдѣлывается 145 т. арш. суконъ и другихъ шерстяныхъ тканей, на сумму до 308 т. руб.

20. Шостенскій пороховой заводъ.

Глуховскаго у. существует съ 1739 г.

Селитра литрованная, $19\frac{1}{10}$ к. сп.; сѣра, 3 к. ф. уголь, $4\frac{3}{4}$ к. ф.

21. Голицына, княгиня Аглаида Павловна.

Новгородѣвверскаго у., при с. Костобобрѣ.

Свеклосахарный заводъ имѣть четыре паров. маш., съ тремя паровыми котлами; вываривается ежегодно до 4,750 пуд. песку, до 29 т. р.

Образецъ свеклосахарного песку, по 3 р. 80 к. пуд.

22. Кочубей, Александръ и Аркадій, помѣщики.

Песокъ свеклосахарный.

23. Терещенко, А. Я. Глуховской 1-й г. купецъ.

Глуховскаго у. Михайловский заводъ.

Песокъ свеклосахарный.

24. Микашевскій, Іосифъ Михайловичъ, полковникъ.

Фабрика суконъ и шерстяныхъ тканей находится Стародубскаго у. въ мѣстечкѣ Понуровкѣ; учрежд. въ 1816 г.; раб. до 230 чел. об. пол. Пар. маш. въ 25 с.; прядильныхъ 4, каждая въ 240 веретенъ; ежегодно выдѣлывается до 37 т. арш. сукна и др. тканей и до 1 т. шт. одѣялъ, на сумму 75 т. р.

Сукна раз. цветовъ, отъ 2 р. 75 к.—1 р. 80 к. арш.

Драпедамъ черн. и сѣр., по 1 р. 90 к. и 1 р. 65 к.

Фланель, по 1 р. арш. Одѣяла, по 8 р. шт.

25. Исаевъ, Петръ Семеновичъ, съ сыновьями, потом. поч. гражд.

Суражскаго у., въ кол. Новыхъ Мезиричахъ; сукон. фабр. устроена въ 1834 г.; рабоч. 580 чел.; приводится въ дѣйствіе 4 водяными приводами, устроенными въ каналахъ, проведенныхъ изъ двухъ соединенныхъ рѣчекъ, въ случаѣ же недостатка воды паровою маш. въ 26 с.; маш. чесальн. 24, континю 8, мюльныхъ 8, съ 1830 верет.; ежегодно выдѣлывается суконъ на 250 т. руб.

26. *Закревская*, Елизавета Константиновна, помыщица.
Остерского у. в дер. Барки.
Образцы пеньки нечесаной и кудели чесаной.
Киевской губернии (6).
27. *Браницкий*, графъ Владиславъ Владиславлевичъ.
Ольшанский сахарный и рафинадный заводъ находится въ Звенигородскомъ у., существуетъ съ 1846 г.; приводится въ дѣйствіе 13-ю пар. маш. въ 79 силъ и 10 паров. котл. въ 330 силъ; при 700 раб.; выдѣлывается до 50 т. пуд. сахарного песку и до 380 т. пудъ рафинаду.
Три головы сахару, по 8 р. 80 к. пуд.
28. *Гальперинъ*, Иосифъ Израилевичъ, потомст. почет. граж.
Киевскаго у. въ м. Ржищевѣ, на заводѣ, приводимомъ въ дѣйствіе 5-ю пар. маш. въ 54 с. выдѣлывается ежегодно до 15 т. пуд. песку.
Два пуда свеклосахарного песку, по 7 р. 25 к.
29. *Фундуклей*, Ив. Ив., сенаторъ.
Чигиринскаго у. въ с. Старой Осотѣ.
Свеклосахарный песокъ, ц. отъ 6 до 7 р. пуд.
30. *Перошковъ*, Михаиль Васильевичъ, Киевской губ.
Образцы растенія ласточкина и издѣлій изъ него, какъ-то: ваты, ц. отъ 5 до 15 коп., оберточной бумаги, отъ 25 до 40 к. пуд., пряжа, колloidумъ и проч.
31. *Клугъ*, Вильгельмъ Ив. купецъ, въ г. Киевѣ.
Сапоги, по 7 р. 50 к. и 8 р. пара. Ботинки, изъ лакированной кожи, 7 р.
Примѣчаніе: работа г. Клуга отличается чрезвычайной прочностью, чистотой и красотой отдѣлки.
32. *Герzonъ, Броунбергъ и К°*, Бердичевскіе 3-ї г. купцы.
Въ гор. Бердичевѣ. На табачной фабрикѣ, при 66 чел. рабоч., въ 1860 г. выдѣлано 3969 п. разн. сор. таб. на 83,617 р.
Табакъ курит., отъ 2 р.—36 к. ф. Папиросы, 2 р.—46 к. сотни.

Херсонской губернії (5).

33. *Бефани*, Апфиса Васильевна, помѣщица.
Александрийского у., въ с-цѣ Еремовкѣ.
Образцы размотанного шелка.
34. *Бефани*, Павель Егорович, капитанъ-лейтенантъ.
Александрийского у., въ Новой Прагѣ.
Образцы размотанного шелка, коконовъ и шелковой ваты (бурдица), съ плантаций бывшаго военнаго поселенія, взятыхъ имъ въ арендное содержаніе.

35. *Фундуклей*, Ив. Ив. сенаторъ.
Борисецкаго у.
Шерсть шпанская, по 10 р. пуд.
36. *Фельдманъ*, Ицка, 3-й г. купецъ.
Въ г. Одессѣ.
Табакъ бессарабскій въ листьяхъ. Табакъ курительный, отъ 22—72 к. ф.

37. *Кріона Пана Никола*, Николай, пѣтомъ, поч. гражд.
Въ Одесѣ, фабрика существуетъ съ 1845 г. Въ 1860 г. производство фабрики простипалось до 573,893 р. Табакъ разныхъ сортовъ, ц. отъ 3 р. до 72 к. ф.

Полтавской губернії (4).

38. *Комаровская*, графиня.
Прилуцкаго у.
Образцы шелковъ.
39. *Михайлівскій*, Петръ Акимовичъ.
Въ г. Полтавѣ.
Воскъ желтый очищенный, по 30 к. ф. Проволочныя маски для пчеловодовъ, по 2 р. 50 к.
40. *Дурунчи*, Садакъ Бобовичъ, Евпатор. 1-й г. купеч. сынъ.
Табачныя фабрики находятся въ гор. Полтавѣ и Кременчугѣ.
Табакъ курит. разныхъ сортовъ, отъ 2 р. до 72 к. ф.
41. *Бабанинъ*, Георгій Степановичъ, помѣщикъ.
Уѣздовъ: Полтавскаго и Константиноградскаго, въ с. Черняковкѣ и Зеньковкѣ.

Листовой табакъ американскій и турецкій по 15, 12 и 10 руб. пудъ.

Екатеринославской губерніи (3).

42. *Джинитъ*, Илья, З-г. купецъ. Въ г. Екатеринославлѣ. Табакъ курительный.
43. *Асмоловъ*, Вас. Ив. Ростовскій З-й. г. купецъ. Въ г. Ростовѣ на Дону. Въ 1860 г. выдѣлано табаку 592 п. на 13 т. руб. Табакъ разныхъ сортовъ, отъ 1 р. 80 к. до 36 к. ф.
44. *Буршинъ*, Ростовскій З-й г. купецъ. Въ Ростовѣ на Дону, заводъ существуетъ съ 1829 г.; рабочихъ 40 чел.; ежегодно выдѣляется до 10 т. кожъ. Кожи бѣлые, по 4 р. шт.

Воронежской губерніи (1).

45. *Кушелевъ-Безбородко*, графъ Николай Александровичъ. Заводъ находится Бобровскаго у. въ с. Пизовой Чиглѣ; устроенъ въ 1836 г.; паровое выпаривание примѣнено въ 1858 году; высокаго давленія паровиковъ 5—всего 200 силъ; машины высокаго давленія 3—44 силы. Ежегодно выдѣляется отъ 15—25 т. пудъ песку. Свеклосахарный песокъ крупного, средняго и мелкаго кристалла, ц. 7 р. пудъ.

Таврической губерніи (1).

46. *Фундуклей*, Ив. Ив. сенаторъ. Вино восьми сортовъ изъ имѣнія его Гурзуфъ, на южномъ берегу Крыма. Въ имѣніи этомъ разведено болѣе 150 т. кустовъ виноградныхъ лозъ; вино продаются на мѣстѣ отъ 4 до 5 р. за ведро.

МЕХАНИЧЕСКІЯ ЗАВЕДЕНІЯ И СКЛАДЫ МАШИНЪ И ОРУДІЙ
ВЪ ЮЖНО-РУССКОМЪ КРАѢ.

При настоящемъ измѣненіи въ способахъ и порядкѣ сельскаго хозяйства, считаемъ весьма полезнымъ сообщить нашимъ южнымъ читателямъ о томъ, въ какія мѣста можно обращаться за разнаго рода машинами и орудіями, облегчающими трудъ и ускоряющими работу. Г. профессоръ Ершовъ, въ статьѣ: «О машиностроительныхъ заведеніяхъ въ Россіи» (*Соврем. Лѣтопись Р. Вѣстника*, № 14), представилъ списокъ механическихъ заведеній за 1859 годъ. Изъ *семидесяти семи*, исчисленныхъ имъ, заведеній, 34 приходится на обѣ столицы (19 въ Москвѣ и 15 въ Петербургѣ), — а 16 принадлежать южно-русскому краю. Кроме этихъ шестнадцати заведеній, мы упомянемъ здѣсь еще о *пятнадцати* другихъ.

Изъ *тридцати четырехъ*, позѣстныхъ намъ, механическихъ заведеній, дѣйствующихъ нынѣ на югѣ, *пятнадцать* занимаются исключительно, или отчасти, приготовленіемъ земледѣльческихъ орудій. Наибольшее число механическихъ заведеній находится: въ Одесѣ и въ Киевской губерніи — по *семи* и въ Черниговской — *пять*.

Самое обширное механическое заведеніе принадлежитъ г. г. *Яхненку* и *Симиренку* въ Черкасскомъ уѣздѣ Киевской губ.; оно производить въ годъ разныхъ машинъ и орудій на сумму около *400 тысячъ рублей* и уступаетъ, въ Россіи, по величинѣ своего производства, только двумъ, самымъ большимъ, механическимъ заводамъ: г. Огарева — въ Петербургѣ, и г. Шипова — въ Костромѣ.

Въ Одесѣ и Херсонской губернії.

1. *Механическое заведеніе Русского Общества Пароходства и Торговли*, въ Одесѣ, приготовляетъ части пароходныхъ машинъ и судовыя принадлежности, и части земледѣльческихъ машинъ на 100 тысячъ руб.

2. *Фалькъ*, въ Одесѣ: молотильныя машины, вѣялки ручныя и конныя, плуги, рала, соломорѣзки ручныя и конныя; желѣзныя издѣлія: паровики и котлы, валы, оси и другія; физическіе, математическіе и химическіе инструменты; отливка изъ чугуна и мѣди, всего на 56,639 р.

3. *Ковалевский*, въ Одессѣ: отливка изъ чугуна и мѣди, водопроводные трубы, на 23, 700 р.

4. *Людвиг Тальяферъ и Ко* въ Одессѣ: издѣлья для паровыхъ мельницъ, на 1,250 р.

5. Слесарный мастеръ *Юсифъ Лакановичъ*, въ Одессѣ, изготавляетъ гогенгеймскіе плуги.

6. Слесарный мастеръ *Ив. Баташевъ*, въ Одессѣ: изготавляетъ Гогенгеймскіе плуги по 25 р.

7. *Робертъ Шнейдеръ и Вильямъ Тетъ*, въ Одессѣ: большая кузнецкая работы для пароходовъ и парусныхъ судовъ. Доставка машинъ, мельницъ, котловъ и машинныхъ частей.

8. *Хорватъ*, въ Елисаветградѣ: паровая машины. Заводъ существуетъ съ 1860 года.

9. *Лутковский*, въ Елисаветградѣ: разныя машины.

При заводѣ предположено устроить складъ бельгийскихъ машинъ и земледѣльческихъ орудій Брѣльса.

10. *Петръ Ив. Бредихинъ*, Хреонискаго уѣзда, въ с. Вавиловѣ: разное литье.

11. Колонистъ *Лепъ*, Херсонскаго уѣзда, въ с. Старая Хортица: литье мѣдное и чугунное.

Въ Кіевской губернії.

12. *Яхненко и Симиренко*, въ Черкасскомъ уѣздѣ: паровые машины разного устройства, аппараты для сахарныхъ заводовъ, котлы, пароходы, лѣсошлини, мельницы, на 389,833 р.

13. *Дехтеревъ*, въ Кіевѣ: разныя чугунные, мѣдные и желѣзные издѣлья и паровые машины, на 98,808 р.

14. *Графъ Браницкій*: молотильные машины; вѣялки, сѣялки, плуги, бороны, эксторпаторы, насосы, мельницы для муки и солода, соломорѣзки и сортировки, на 62,530 р.

15. *Дзендуловский*: паровые котлы разного устройства и другія издѣлья, на 7,440 р.

16. *Мордастевичъ*: разныя чугунные трубы и колеса, молотильные приборы и полыня машины, мѣдные краши и др., на 11,776 р.

17. *Ментцель*, въ м. Бѣлой Церкви: земледѣльческія орудія.

18. *Графъ Бобрикский*, въ Смилѣ, Черкасскаго уѣзда: зем-

ледѣльческія машины; приготавляются въ большомъ количествѣ, но преимущественно для собственной надобности.

Въ Подольской губернії.

19. *Ломейеръ и Герхнеръ*: машины необходимы для сахарныхъ заводовъ (1858) на 35 т. р.

20. Фабрика земледѣльческихъ орудій, Ямпольскаго уѣзда *въ с. Боровкѣ.*

Въ Черниговской губернії.

21. *Князь Долгорукій*, Кролевецкаго уѣзда: центробѣжныя машины для пробѣлки сахарного песку, газовые комплѣтныя аппараты, паровыя машины разныхъ силъ, насосы, газовыя печи съ чугунными трубами, гидравлическіе прессы, паровые котлы, терки, костоломки и разныя подѣлки, на 30 т. руб.

Съ прошедшаго года при заводѣ приготавляются земледѣльческія орудія.

22. *Малковъ*, Суражскаго уѣзда, въ посадѣ *Клинцахъ*: паровыя машины, разныя приборы для машинъ и разная отливка изъ чугуна и мѣди, на 5,596 р.

23. *Гаммеръ, Дюре и Ко* въ Глуховѣ: машины и аппараты для заводовъ: свеклосахарныхъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ и селитряныхъ, а также и литье.

24. *Венедиктъ Антоновичъ Тарусевичъ*, въ Козельцѣ (переведенъ изъ Лубенъ въ этомъ году); вѣялки и молотильныя машины.

25. *Черновъ*, въ Нѣжинѣ: чугунное и мѣдное литье.
Въ Полтавской губернії.

26. *Рихтеръ*, въ Ромнахъ: земледѣльческія орудія, молотильныя машины, конные приводы и аппараты для свеклосахарныхъ заводовъ.

27. *Н. А. Потемкинъ*, въ Кременчугѣ (съ 1839 г.): паровыя машины, мельницы, молотильныя машины, вѣялки, соломорѣзки, земледѣльческія орудія, пожарные инструменты, прессы, терки; чугунное и мѣдное литье.

Въ Екатеринославской губерніи.

28. *Шмидтъ*: молотильные машины съ цилиндрами, 2-хъ, 3-хъ и 4-хъ конные, ручные вѣялки и конные съ приводомъ, соломорѣзки, плуги воловые, конные грабли, разныя машинные части и другія принадлежности, на 33,717 р.

29. *П. О. Шуманъ*, Славяносербскаго уѣзда, близъ Луганскаго литейнаго завода, въ Штейндорфѣ: молотильные машины, части машинные и плуги.

Въ два послѣдніе года однихъ плуговъ Шумана продано болѣе чѣмъ на 30 т. руб.

Въ Харьковѣ.

30. *Сркынникъ*: мастерская машинъ.

31. Фабрика земледѣльческихъ орудій при харьковской земледѣльческой фермѣ.

Склады земледѣльческихъ машинъ и орудій и конторы механическихъ заведеній на югѣ:

Въ Киевѣ:

1. Депо земледѣльческихъ орудій и машинъ Симонса и Гальске. Складъ орудій и машинъ Эккерта изъ Берлина, отличающихся своей дешевизной и прочностью.

2. Тамъ же: Комиссіонерство г. Тарусѣвича изъ Козельца: на Подольѣ, по Александровской улицѣ, въ домѣ Черныша, подъ личнымъ управлениемъ Христіана Ив. Браша. Г. Тарусѣвичъ намѣренъ современемъ открыть въ разныхъ мѣстахъ смежныхъ губерній агентства для заказовъ и продажи своихъ машинъ.

Въ Одессѣ:

3. Складъ земледѣльческихъ орудій и машинъ комиссіонера Императорскаго Общества Сельскаго Хозяйства южной Россіи братьевъ Стифель.

4. Депо земледѣльческихъ орудій Фендериха и К°.

5. Депо машинъ и земледѣльческихъ орудій Самюэльсона изъ Англіи при которѣ Тапонье.

Въ Харьковѣ:

6. Депо земледѣльческихъ машинъ при магазинѣ Садѣ и Маттѣ.

7. Комміssіонеръ г. Шумана, Карлъ Карл. Шпорледеръ, на Московской улицѣ, въ домѣ Витковскаго.

8. Вестбергъ: продажа молотилокъ.

9. Депо земледѣльческихъ орудій и машинъ братьевъ Бутенопъ. Продано въ прошломъ году на 56,477 руб.

Изъ Московскаго депо братьями Бутенопъ продано въ южнорусскія губерніи всего 38 машинъ, изъ 213 штукъ, купленныхъ въ цѣлой Россіи.

Въ Таганрогѣ:

Комміssіонеръ г. Шумана, баронъ Федоръ Карловичъ Ренне, на Большой улицѣ, домъ Шортонга.

Сергій Иван. Мальцовъ, приготовляющій на своемъ Людиновскому заводѣ (Калужской губерніи Жиздринскаго уѣзда) разныя машины и земледѣльческія орудія, имѣетъ конторы для принятія заказовъ въ слѣдующихъ мѣстахъ: *Въ Кіевѣ*, на Подолѣ, въ собственномъ домѣ. *Въ Харьковѣ*, на Николаевской улицѣ, въ собственномъ домѣ. *Въ Одессы*, при заводскихъ складахъ въ домѣ Овчинникова, у комміssіонера г. Мальцова. *Въ Каховкѣ*, Таврической губерніи, а оттуда въ селеніе г. Мальцова, Софіевку—Нассаускую. *Въ Екатеринославль*, близъ Днѣпра, въ собственномъ домѣ, бывшемъ Гусева. *На южномъ берегу Крыма*, близъ Ялты, въ селеніе Симензъ, г. Мальцова. *На рѣкѣ Десни*, Черниговской губерніи, при селеніи Кладьковѣ, на пристани г. Мальцова. *Тоже на рѣкѣ Десни*, близъ Коропова, на пристани г. Мальцова. *Въ Черкасахъ*, близъ лѣопольной г. Котлярова, на пристани г. Мальцова. *Въ Кременчуцѣ*, въ городскихъ магазинахъ на берегу Днѣпра, къ комміssіонеру г. Мальцова. *Въ Ростовѣ на Дону*, къ комміssіонеру. *Въ Полтавѣ* (вовремя Ильинской ярмарки) въ магазинѣ г. Мальцова.

«ЯСНАЯ-ПОЛЯНА.»

ДВА СЛОВА

О НОВОМЪ ЯВЛЕНИИ ВЪ ДѢЛЪ НАРОДАГО ВОСПИТАНИЯ.

Съ годъ тому назадъ стало известно, что известный писатель, графъ *Л. Толстой*, завѣль у себя въ имѣніи (Ясной-Полянѣ) народную школу, самъ ею завѣдываетъ и даже почти исключительно одинъ обучаетъ бывшихъ своихъ крестьянъ. Каждый, кому доро-го благо и просвѣщеніе народа, возможное только тогда, когда сознаніе общей пользы и взаимныхъ обязательствъ другъ къ другу соединитъ всѣ сословія въ одно общество, когда именемъ народа перестануть называть одинъ *простой* народъ,—каждый, кто признавалъ справедливымъ, чтобы первый шагъ къ взаимному сближенію раздѣльныхъ сословій сдѣланъ былъ образованными землевладѣльцами,—съ особен-ною радостью повторялъ вѣсть о благородномъ дѣлѣ графа Толстого. Но одного этого извѣстія было недостаточно: хотѣлось еще знать, какіе плоды принесло преподаваніе писателя—помѣщика, въ чёмъ оно состояло и не имѣло ли какихъ-либо поучительныхъ особенностей.

Вскорѣ будетъ удовлетворено и это желаніе. «Какъ отголосокъ школы» гр. Толстого, съ 1-го октября 1861 года, въ сельцѣ Ясной-Полянѣ, Тульской губерніи Крапивенского уѣзда, будетъ издаваться ежемѣсячный журналъ, подъ названіемъ *Ясная-Поляна*.

Это изданіе будетъ состоять изъ двухъ отдельныхъ выпусковъ: *Школа Ясной-Поляны* и *Книжки Ясной-Поляны*. Шко-ла будетъ заключать въ себѣ статьи педагогической и занимательной для народа. «Вотъ вся наша программа,» говорить издатель и редакторъ, графъ *Л. Толстой*, — «съ тою лишь особенностью, что, по нашему убѣждѣнію, педагогика есть наука опытная, а не отвлеченная, и что *для народа*, по выражению Песталоцци, *самое лучшее только какъ-разъ въ пору.*»

Сдѣлаемъ еще нѣсколько выписокъ изъ программы графа Толстого.

«Мы убѣдились, что успѣхъ ученія основанъ не на руководствахъ, а на духѣ, организаціи школъ, на томъ неувидимомъ вліяніи учителя, на тѣхъ отступленіяхъ отъ руководствъ, на тѣхъ ежеминутно-измѣни-

емыхъ въ классѣ пріемахъ, которые изчезаютъ безъ слѣда, но которые и составляютъ сущность успѣшнаго ученія. Уловить эти пріемы, и найти въ нихъ законы, составить задачу нашей школы и ея отголоска—отдѣла нашего журнала, называемаго *Школой Ясной-Поляны*.

«Не философскими откровеніями въ наше время можетъ подвинуться наука педагогики, но терпѣливыми и упорными повсемѣстными опытами. Не философомъ—воспитателемъ и открывателемъ новой педагогической теоріи долженъ быть каждый преподаватель, но добросовѣстнымъ и трудолюбивымъ наблюдателемъ, въ извѣстной степени умѣющимъ сообщать свои наблюденія.

«Для того чтобы писать книги для народа, нужно болѣе чѣмъ необыкновенный талантъ и кабинетное изученіе народа,—нужно живое сужденіе самого народа, нужно, чтобы назначаемыя для него книги были или—сами и одобрялись. Съ этой цѣлjo мы намѣрены представлять на судъ народа, собирающагося въ нашей школѣ, всѣ тѣ книги, которыя, по нашему крайнему разумѣнію, ближе подходятъ къ нему, и не стѣсняясь ничѣмъ, печатать въ отдѣлѣ книжекъ *Ясной-Поляны* только тѣ статьи и книги, которая будуть одобрены народомъ.

«Сверхъ-того, находясь въ постоянно-блзкихъ отношеніяхъ къ народу, имѣя постоянно возможность повѣрять наши мѣнѣнія на практикѣ, мы намѣрены, въ отдѣлѣ *Школы*, отдавать отчетъ, какъ о всѣхъ народно-педагогическихъ статьяхъ, такъ и о книгахъ, назначаемыхъ для народа. Въ сужденіяхъ этихъ мы будемъ основываться только на опыте.»

Судя по этой программѣ, нельзя не признать за «*Ясной-Поляной*» весьма важнаго значенія. Никто глубже и яснѣе гр. Толстого не взглянуль на вопросъ о требованіяхъ и способахъ, обусловливающихъ народное обученіе, никто такъ просто и прямо не подошелъ къ народу. Если исполненіе будетъ соотвѣтствовать задачѣ, то, безъ сомнѣнія, это почтенное дѣло русскаго писателя поставитъ его выше всѣхъ его сочиненій, какъ они ни прекрасны, — поставить его выше на-столько, на сколько *дѣло* выше самого—краснорѣчиваго *слова*.

Мы думаемъ, — всѣ русскіе таланты обязаны содѣйствовать гр. Толстому; онъ чуть ли не первый — въ Россіи попасть на настоящую дорогу, опредѣлительно высказавъ ту вѣрную мысль, что въ дѣлѣ народнаго воспитанія необходимы, кроме необыкновеннаго таланта и призванія, еще непосредственная помощь и указанія *самого народа*. Кто сближался съ народомъ, кто глядывался, съ любовью и уваженіемъ,

въ его жизнь, кто прислушивался къ его мыніямъ, однимъ словомъ—кто уразумѣвалъ его духъ,—тотъ только способенъ оцѣнить всю правду этой мысли. Она одушевила пѣсни и думы нашего *Кобзаря* и все лучшее въ украинской литературѣ, которая тѣмъ-то тѣкъ и дорога, и незамѣнна, что она вполнѣ народна, что она выросла непосредственно изъ народнаго духа и жизни, и, слѣдовательно, всегда будетъ заключать въ себѣ воспитательный стихіи для всего народа.

Украинскіе писатели и народолюбцы всѣмъ сердцемъ привѣтствујутъ гр. Толстого. То, что говоритъ онъ въ своей программѣ, не разъ повторялъ нашъ Шевченко, который съ особеннымъ сочувствіемъ принялъ первую вѣсть о народной школѣ въ «Ясной-Полянѣ.»

ОБЪ ИЗДАНИИ ГАЗЕТЫ

«РУССКІЙ ИНВАЛИДЪ»

ПОДЪ НОВОЙ РЕДАКЦІЕЙ.

Съ 1-го января 1862 года, «*Русскій Инвалидъ*» будетъ издаваться на коммерческомъ правѣ новою редакціею, которая вступила въ завѣдываніе газетою въ половинѣ августа настоящаго года. Она поставляетъ себѣ задачу слѣдить за всѣми явленіями современной намъ жизни, какъ въ средѣ правительственной и общественной, такъ и въ средѣ наукъ и искусствъ, и намѣрена придать газетѣ по возможности реальное направление, во всѣхъ отношеніяхъ. «*Русскій Инвалидъ*» только въ—отношениіи военныхъ статей своихъ составляетъ официальный органъ Военнаго Министерства; во всемъ же остальномъ редакція будетъ дѣйствовать независимо и самостоятельно, согласно современнымъ требованиямъ и собственнымъ убѣжденіямъ.

Программа *P. Инвалида* также измѣнится и расширится. Кроме обычныхъ другимъ газетамъ рубрикъ, въ ней находятся еще слѣдующія: разсмотрѣніе важнѣйшихъ политическихъ вопросовъ, преимущественно съ исторической стороны; вопросы, относящіеся къ Славянскимъ Землямъ; техника; сельское хозяйство; юридическая хроника; объявленія казенныхъ и частныхъ, (дозволенные однѣмъ привилегированными газетами).

Въ «Русскій Инвалидъ» войдетъ, въ видѣ прибавленій, отдѣль «отвѣтствъ и возраженій», где будуть помѣщаться, по желанию авторовъ, различного рода статьи, ответственность за которыхъ редакція не принимаетъ на себя.

Цѣна газеты, въ этомъ году, остается та же: *на полвода*: въ Петербургѣ—6 руб.; съ пересылкою въ города—8 руб.; за доставку на домъ въ Петербургѣ—1 р. 50 коп.

Подписка принимается: для жителей С.-Петербурга—въ редакціи (на Невскомъ проспектѣ въ домѣ Гамбса, подъ Главнаго Штаба); въ конторѣ при магазинѣ Генеральнаго Штаба (на углу Невскаго и Адмиралтейской площади); въ книжномъ магазинѣ Юнгмейстера (на Невскомъ проспектѣ у Полицейскаго моста въ домѣ Котомина), а равно и у другихъ извѣстныхъ книгопродавцевъ обѣихъ столицъ; для ино-городныхъ—въ Газетной Экспедиціи С.-Петербургскаго и Московскаго Почтамтовъ.

БІБЛІОГРАФІЧЕСКІЙ УКАЗАТЕЛЬ

КНИГЪ И ЖУРНАЛЬНЫХЪ СТАТЕЙ,

относящихся до

ЮЖНО-РУССКАГО КРАЯ.

Съ 1858 — 1860 г.

1) Исторія, археологія и біографія.

- Поѣздка на пепелища Запорожскихъ Сѣчей (изъ путев. записокъ о Крымѣ и его окрестностяхъ) *Г. И. Спасскало. Отечество. Записки 1858; 5, стр. 36 — 43.*

Авторъ разсказываетъ о 2-хъ осмотрѣнныхъ имъ пепелищахъ по Днѣпру; одно изъ нихъ находится въ 15 верстахъ отъ Никополя, другое въ 8 верстахъ отъ первого.

- О важности археологическихъ изслѣдований на Дону. *Ю. Донскія войсковыя вѣд. 1860; 2, 2 стр.*

- Киевскія мозаики. *Киевскій Телеграфъ. 1860; 80, 84, 86, 87, 88 и 90.*

4. ДРЕВНОСТИ открытыя въ Киевѣ въ 1858 г. *Журналъ Общества полезныхъ Свѣдѣній*. 1858; 2.
5. Ключъ къ изъясненію нѣкоторыхъ древностей Ольвіи и Херсонеса Таврическаго. Соч. *П. Беккера*. Одесса. Въ город. тип. 1858; въ 4-ю д. л. 26 стр.
6. ГОРОДОКЪ БѣЛОЗЕРСКЪ. *Н. Вертильякъ*. *Записки Одесского Общества Исторіи*. 1858; 1.
7. СТАРЫЙ Крымъ, изъ путевыхъ замѣтокъ о Крымѣ. *Гр. Спасскало*. *Записки Одесского Общества Исторіи*. 1858; 1.
8. О НАЙДЕННЫХЪ въ Новыхъ Млинахъ, Черниговской губерніи, старыхъ пятакахъ. *К. Попенченка*. *Черниг. губ. вѣд.* 1859; 36, 1 стр.
9. ПОЛТАВСКІЕ ПАМЯТНИКИ. *Гр. Данилевскаго*. *Иллюстрація*. 1859; 60, 2 стр., съ 6-ю рисунками.
Эти памятники суть: 1) Церковь Спаса, 2) домикъ Котляревскаго, 3) Красный кутъ, 4) Крестовоизвѣженскій монастырь, 5) Шведская могила и 6) бронзовыи памятникъ на мѣстѣ, где отдыхалъ Петръ I.
10. КУРГАНЫ Таманскаго полуострова. *Я. М. Лазаревскій*. *Ізвѣстія И. Археолож. Общ.* Т. II выш. 1 стр. 28—32.
11. КЕРЧЬ и ТАМАНСКІЙ полуостровъ. *Ф. Жиль. С. Петербургскій Вѣдом.* 1859; 3— $\frac{1}{2}$ ст. и *Ізвѣстія И. Археол. Общ.*
12. МАРКЕВИЧЕВСКІЙ АРХИВЪ. *Современникъ* 1859; 4, стр. 352 — 356.
Архивъ этотъ находится въ Полтавской губерніи, Прилуцкаго уѣзда въ селѣ Туровкѣ; состоитъ, во 1-хъ, изъ 6,330 дѣлъ, относящихся къ исторіи Южной Россіи, Польши, Крыма, Молдавалии и русскаго войска, къ исторіи раскольнич. слѣбодѣ въ Черниговской губерніи, къ исторіи духовенства и монастырей, во 2-хъ изъ записокъ г. Маркевича, альбома его и 5,000 писемъ къ нему.
13. ГРАМОТА Петра В., пожалованная Стародубскому полковнику М. А. Миклашевскому на села и мельницы. *Чернигов. губ. вѣд.* 1860; 25, 3 стр.
14. УНИВЕРСАЛЬ Гетмана Скоропадскаго О. Микревскому, 1710 г. Универсалъ его же панѣ Алексѣвой, 1711. *Черниг. губ. вѣд.* 1860; 23 и 24.

15. УНИВЕРСАЛЬ Гетмана Мазепы женѣ М. Миклашевскаго Стародубскаго полковника, 1706 г. *Черниговъ. губ. впд.* 1860; 22.
16. УКАЗЪ ГЕТМАНА Іоанна Скоропадскаго о починкѣ г. Киева и крѣпостныхъ валовъ, пожаромъ разрушенныхъ, и о томъ, чтобы посламъ, отправляемымъ въ Цареградъ, были выдаваемы поводы безъ замедленія. Сообщ. *Ст. Д. Носъ. Черніг. губ. впд.* 1860; 34, 2 стр. Указъ отъ 1719 р.
17. СТАРИНЫЕ АКТЫ. *Черніг. губ. впд.* 1860; 13, 18, 21, 6 стр.

Эти акты суть: 1) Экстрактъ жалованной грамоты Великаго Государя Алексея Михайловича городу Гадячу, 2) грамота жалованная Миргородскому полковнику Гр. Гладкому отъ царя Феодора Алексеевича, 3) риментарскій приказъ писаря генерального С. Савича. 1722; 4) универсаль гетмана Скоропадскаго 1721.

18. СТАРИНЫЕ АКТЫ, КАСАЮЩИЕСЯ МАЛОРОССІИ. *М. Миклашевскій и Ст. Носъ. Черніг. губ. впд.* 1860; 35, 2 стр.
19. ДНЕВНЫЕ ЗАПИСКИ малоросс. Подскарбія генерального, Якова Марковича. Изд. А. Марковича. Съ портретомъ автора и гетманши Скоропадской. Москва. Въ типографіи В. Готье. 1859. Въ 8-ю д. л. 2 ч. 535 и 444 стр.

Драгоценная книга, для всякаго, желающаго познакомиться съ бытомъ Малороссіи въ XVIII вѣкѣ, заключающая: а) краткую хронологическую записку о нѣкоторыхъ главныхъ историч. событияхъ въ 1452 — 1716 г., составлен. славнымъ Полуботкомъ, и б) ежедневный журналъ Марковича, здя Полуботкова, съ 1723—1757.

20. МАЛОРОССІЙСКОЕ КОЗАЧЕСТВО до Хмельницкаго. *С. Соловьевъ Рус. Вѣстникъ.* 1859; 18, стр. 177—196.

Встрѣчающіяся въ этой статьѣ подробности взяты изъ дѣлъ малороссийскихъ, польскихъ и греческихъ, хранящіяся въ Московскому архивѣ министерства иностраннѣнныхъ дѣлъ; изъ Бѣлорусской лѣтописи Синодальной Библіотеки, № 790; изъ польской рукописи И. Публ. Библіотеки № 94.

21. ЗАМѢЧАНІЕ на ст. г. Соловьева. *Н. Костомаровъ. Современникъ.* 1859; 14, стр. 54—57.
22. ЗАМѢТКА о казацкихъ гетманахъ (письмо къ С. М. Соловьеву).

M. Максимовичъ. Русскій Вѣстникъ. 1859; 22, стр. 163 — 166.

23. Вопросъ о козачествѣ. П. Сокальский. Одесскій Вѣстникъ. 1860; 144; 12 — 1/2 ст.

Разбирая статью г. Соловьева, г. Сокальский говоритъ, что г. Соловьевъ невѣрно опредѣлилъ значеніе Козачества и поставилъ его не на своемъ мѣстѣ въ общемъ ряду историческихъ явлений.

24. Споръ г. Костомарова съ Соловьевымъ объ Украинѣ. Ст. О. Падалицы. Киевскій Телеграфъ. 1860; 38, 39 и 40.

Переводъ изъ Виленскаго Вѣстника.

25. О козачествѣ. Отвѣтъ «Виленскому Вѣстнику». Н. Костомаровъ. Современникъ. 7; стр. 75 — 92.

26. Богданъ Хмельницкій. Соч. П. Костомарова. Т 1-й и 2-й. Изд. 2-е, дополненное. Спб. Изд. Д. Е. Кожанчикова. Въ типографіи И. Глазунова и Комп. Въ 8-ю д. л. Въ 1-й ч. XXI и 459 стр., во 2-й ч. IX и 550 стр.

Критич. статьи на это сочиненіе помѣщены: 1) въ «Русск. Словѣ». 1859 г. № 9, 44 стр. ст. А. Зернина и 2) въ «Современникѣ» того же года № 12, стр. 161 — 214, ст. Грыцко.

27. Письма о Богданѣ Хмельницкомъ къ М. П. Погодину. М. Максимовичъ. Украинаецъ. 1, стр. 149 — 174.

28. Критическая замѣчанія и поправки относящ. къ сочиненію г. Костомарова: «Богданъ Хмельницкій». М. Максимовичъ.

29. Объясненіе. Н. Костомаровъ. Спб. Вѣд. 1859; 122, 5 — 1/2 ст.

30. Въ отвѣтъ на объясненіе г. Костомарова. М. Максимовичъ, и отвѣтъ г. Максимовичу, Н. Костомарова. Спб. Вѣд. 1860; 8, 6 — 1/2 ст.

31. О прѣздѣ Богдана Хмельницкаго въ Кіевъ изъ Замости (3-е письмо М. Максимовича къ М. П. Погодину). Рус. Бесѣда. 1859; 6, стр. 93 — 100.

Замѣчанія на книгу Н. И. Костомарова «Богданъ Хмельницкій».

32. Очеркъ истории козачества на югѣ Россіи. Я. Прокофьевъ. Одесскій. Вѣстникъ. 1860; 6 и 7, 24 — 1/2 ст.

33. О КАЗАКАХЪ. Соч. Н. Маркевича. Москва. Въ университ. тип. 1859. Въ 8-ю д. л. 42 стр. (Отд. отт. изъ 4-й кн. «Чтений въ И. Моск. Общ. Ист. и Древн. Рос.»)
34. ГЕТМАНЪ Иванъ Выговскій. С. Соловьевъ. Отч. Записки. 1859, 11; стр. 43—64.
35. ПОВѢСТЬ о Южной Руси. П. Кулишъ. Народное Чтение. 1859, 3 и 6; стр. 85—120, 32—59 и 1860; стр. 1—38.
36. ИСТОРИЧЕСКІЙ ОБЗОРЪ дѣятельности графа Румянцева-Задунайского и его сотрудниковъ: Кн. Прозоровскаго, Суворова и Бринка, съ 1773—1780. П. М. Саковича. Русская Беспѣда. 1858; 2, 3, 4; стр. 1—86, 62—151 и 138—258.
37. АДАМЪ КИСЕЛЬ, Киевскій воевода. (Отрывокъ изъ біографії). Ю. Барташевичъ. Литературное прибавление къ 99-му № Киевск. Телеграфа 1860 г. стр. 95—104.
38. НѢСКОЛЬКО СЛОВЪ о югоизападной Руси по поводу писемъ изъ Польши. Киевъ, 1860. Ц. 13 к.
39. УНІЯ, КОЗАЧЕСТВО, расколъ. С. Соловьевъ. Атеней. 1859, 8; стр. 393—420.
- Разборъ 3-хъ соч.: 1) Литовская церковная унія, изслѣдованіе М. Косяловича. 2) Богданъ Хмельницкій, соч. Н. Костомарова, и 3) Русскій расколъ старообрядства, соч. А. Щапова.
40. ВЫПИСЬ изъ ГРАДСКИХЪ КНИГЪ Витебскаго воеводства: протестація уніатскаго митрополита, Полоцкаго архієпископа Ант. Селлявы, на полоцкій магістратъ и мѣщанъ, что они почти всѣ отпали отъ уніи въ православіе. 1646 г. марта 21. Витебск. губ. вѣд. 1859.
41. ВЫПИСЬ изъ ЗЕМСКИХЪ КНИГЪ Полоцкаго воеводства. Жалобы полоцкаго уніатскаго архієпископа А. Селлявы на православнаго епископа Сильвестра Коссова о вѣздѣ его въ Полоцкъ, совершеніи имъ здѣсь богослуженія и возвращеніе многихъ жителей изъ уніи въ православіе. 1636 г. мая 23. Витебск. губ. вѣд. 1859, 1.
- Списано съ подлинной выписки, хранящейся въ архивѣ полоцкой духовной консисторіи.
42. ПЕРЕПИСКА между греко-уніатскимъ митрополитомъ Аѳанасиемъ Шептицкимъ и римско-католическимъ архієпископомъ Львовскимъ Вячесл. Іерон. Сѣраковскимъ. Чтений въ Об-

ществъ Исторіи и Древн. Россійск. 1859; 3, стр. 45—58.

На польскомъ и латинскомъ языкахъ. Сообщ. Я. О. Головацкій.

43. Письмо литовского канцлера Льва Сапѣги къ униатскому митрополиту Іосифу Велямину Рутскому. *Могилев. губерн. вѣд.* 1859; 80, 2 стр.
44. Объ юнії Венгерскихъ Русиновъ. *О. В. Русская Бесѣда.* 1859; 4, 50 стр.
45. Голосъ Уніата объ юнії. *Воскресное Чтеніе.* 1859; 30, 6 стр.
46. Объ отношеніяхъ западно-русскихъ православныхъ къ литовско-польскимъ протестантамъ во время юнії. *Христіанскоѣ Чтеніе.* 1860; 9, стр. 225—256.
47. Справа братства церковнаго Виленскаго передъ судомъ трибунальскимъ виленскимъ съ іеродіакономъ Антоніемъ Грековичемъ, передавшимъ въ юнію и осужденнымъ на смерть 1605 г. Съ книгѣ справъ судовъ головныхъ трибуналъ, отиравованныхъ у Вильни. *Чтенія въ Обществѣ Ист. и Древн. Рос.* 1859; 3, стр. 17—28.
48. Свѣдѣнія о началѣ юнії, извлеченные изъ актовъ кіевскаго центральнаго архива. *Н. Иванішевъ.* Москва. Въ типографії А. Семена. 1858. Въ 8-ю д. л. 64 стр. (Изъ *Рус. Бесѣды* № 3, 1858).
49. Письмо униатскаго митрополита Іасона Сморгожевскаго къ кн. Любомірскому и отвѣтъ князя Любомірскаго. *Труды Кіев. Духовн. Академіи.* 1860; 1, стр. 243—254.
Письма эти заимствованы изъ старинной копіи, имѣющейся при дѣлахъ бывшей смѣлянской прототиціи, въ архивѣ звенигородскаго духовнаго правленія.
50. Литовская церковная юнія. Изслѣдованія *М. Коѧловича.* Т. I-й. Спб. Въ тип. Н. Тихменева. 1859. Въ 8-ю д. л. I, V и 315 стр. Ц. 1 р. 50 к.
Разборы этого сочиненія помѣщены: 1) въ Библіотекѣ для Чтенія 1859 г. № 9, и 2) въ журн. Странникъ 1860 г. № 2.
51. Извѣстія объ юнії. *О. Контаровскій. Домашняя Бесѣда.* 1859; (14), 15, 16, 17, (18), 19 и 20.

52. Голосъ изъ провинціи. П. Лебединцевъ. *Домашняя Бесѣда*. 1859; 30, 2 стр.

Нѣкоторыя дополненія къ предъидущей статьѣ.

53. Историческое свѣдѣніе Войска Донского о Верхней Курмоярской станицѣ, составленное изъ сказаний старожиловъ и собственныхъ примѣчаній Евл. Кательникова. 1818 г. дек. 31 дня. *Донскія Вѣд.* 1860; 12, 13, 14, 15 и 18.

Содержаніе: I. Происхожденіе донскихъ козаковъ (пѣсни). II. Составленіе Верхне-Курмоярской станицы, построеніе церкви и переселки ся. III. Юрта. IV. Общежитіе. V. Правленіе и судъ. VI. Религія. VII. Сосѣдніе непріатели. VIII. Царскіе слуги. IX. Одежда. X. Хлѣбопашество и пр. XI. Лѣса и луга. XII. Дикій скотъ и пр.

54. Исторический очеркъ города Переяслава и образованіе уѣзда. Н. Бойдановъ. *Полтав. губ. вѣд.* 1860; 49, 10 стр.

55. Для исторіи Коропа. Сообщ. А. Лазаревскій. *Чернилов. губ. вѣд.* 1860; 49, 2 стр.

Списано съ современной коніи 1669 г.

56. Низовые и верховые Донскіе козаки. *Донскія войск. вѣд.* 1860, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 и 25.

57. Военные дѣйствія Донцовъ противъ Нагайскихъ Татарь въ 1777—1783 гг. М. Сенюткинъ. *Военный Сборникъ*. 1860; 8, стр. 345—390.

Содержаніе: I. Взглядъ на внутреннее состояніе Донцовъ и Нагайцевъ въ 1773—1781 гг. II. Нападенія Черкасъ и Нагайцевъ на донскіе посты въ 1777 и 1778 гг. III. Вторженіе Черкасъ въ нагайскія орды въ 1779 и 1780 гг. IV. Первое возмущеніе Нагайцевъ и мѣры правительства къ усмирению ихъ въ 1781 г.

Главн. материалами для этой статьи служили офиц. акты войскового архива, Донскія войсковыя вѣдомости, за 1855—1858 г. и исторія Антиага.

58. Источники малороссійской исторіи, собранные Д. Н. Бантышемъ-Каменскимъ, и изданные О. Бодянскимъ. Ч. I, II. 1649—1687, 1691—1722. Членія въ общ. Исторіи и Древн. Рос. 1858; 339 и 340 стр.

Источники эти касаются Мазепы, Кочубея, Орлика, Скоропадского и др. Эта часть малороссійскихъ источни-

ковъ заключаетъ въ себѣ свѣдѣнія о козняхъ, лицемѣріи и самоуправствѣ Мазепы, о заблужденіяхъ, или, правильнѣе сказать, о непостижимомъ ослѣпленіи Петра Великаго, не смотря на многіе доносы и «пашквили» (въ стихахъ), явно обличавшіе гетмана еще за 17 лѣтъ до Полтавской битвы и т. д. (*Рус. Вѣстникъ*. 13. ст. *Н. Сушкова*.)

- 59. Бѣдствія временъ.** О бѣдствіяхъ постигшихъ Евреевъ въ 408 и 409 (1648 и 1649) годахъ, (въ Українѣ, Подолії, Литвѣ и Бѣлоруссіи) отъ соединенныхъ бунтовщиковъ, подъ начальствомъ Богдана Хмельницкаго. Составлено Егомію, сыномъ Львовскаго развина, праведника Давида. (Изъ Замостья). Напечатано въ Венеціи 416 (1636), по повелѣнію комиссара Виндринского (Per G. Imberti). Перевед. *M. Берлинский. Чтенія въ Общ. Ист. и Древн. Рос.* 1859; 1 и 15 стр.
- 60. Письмо самозванца Тимофея Акиндина** въ дворянину Василію Унковскому, пріѣхавшему въ Чигиринъ посломъ отъ царя къ гетману Богдану Хмельницкому въ 1650 году. Сообщ. *C. M. Соловьевымъ. Альтописи Русской Литературы.* 1859; 2, 2 стр.
- 61. Материалы для донской исторіи.** *Донскія войск.* вѣд. 1859; 30, 32, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 46, 47 и 49; 25 стр.
- Эти матеріалы заимствуются изъ дѣлъ войскового архива, сохранившихся послѣ пожаровъ, бывшихъ въ Старочеркасскѣ въ 1744 г. и въ Новочеркасскѣ въ 1858 г.
- 62. Регистръ монаршихъ грамотъ и гетманскихъ универсаловъ,** данныхъ Троицкому Ильинскому Черниговскому монастырю на жалованія маєтности, сочин. 1763 г. *Черниловскія губ.* вѣд. 1859, 49.
- Сообщ. А. Тищинскій. 7 грамотъ и 10 универсаловъ.
- 63. Списокъ угодьямъ архієпископіи Черниговской и Новгородъ-Сѣверской,** составл. по царскимъ жалов. грамотамъ. *П. Ефименко. Чернилов. губ.* вѣд. 1859; 34.
- 64. Наставленіе выборному отъ малорос. коллегіи въ коммиссію о сочиненіи проекта новаго уложенія,** Дм. Наталину и возраженія депутата Гр. Полетики на оное наставленіе.

- Москва. Въ универс. типографії. 1858. (Отд. оттискъ изъ 3-й кн. «Чтений въ Императ. Моск. Общ. Исторіи и Древн. Рос.») Сообщ. Гр. Милорадовичемъ. Въ 8-ю д. л. 54 стр.
65. **Милость Божія**, Україну отъ неудобъ-носимыхъ обидъ ляхскихъ, черезъ Б. З. Хмельницкаго, свободившая, репрезентовашая въ школахъ кіевскихъ, 1728 лѣта. Москва. Въ 8-ю д. л. IV и 26 стр. (Отд. оттискъ изъ 4-й кн. «Чтений въ Имп. Моск. Общ. Исторіи и Древн. Рос.» 1858 г.)
66. **Діаріушъ** или журналъ, т. е. повседневная записка, случаю-щихся при дворѣ яновельможнаго его милости пана Іоанна Скоропадскаго окказій и церемоній... наченшійся 1722 г. и оконч. въ томъ же году *Н. Ханенкомъ*. Москва. Въ унив. тип. 1858. Въ 8-ю д. л. XXI и 74 стр. (Отд. оттискъ изъ 1-й кн. «Чтений въ Общ. Исторіи и Древн. Рос.»)
67. О владѣніяхъ гетмана Мазепы и переходѣ ихъ въ родъ кн. Барятинскихъ. *Памятная книжка Курской губ.* на 1860 годъ. Стр. 110—122.
Эти владѣнія находятся въ Курской губерніи.
68. **Грамота Імператора Петра I-го** къ Антонію, архіепископу Черниговскому. *Чтения въ Имп. Общ. Ист. и Древн. Рос.* 1858; 3.
69. **Письмо М. Л. Кутузова** къ М. А. Милорадовичу. *Чтения въ Имп. Общ. Ист. и Древностей Рос.* 1858; 2.
70. **Хозяйство** українскаго пана XVII ст. *М. Лазаревскій. Черниговскія губ.* въд. 1860; 7.
Здѣсь помѣщена опись недвижимаго имущества бунчукового товарища Забѣлы.
71. **Исторические материалы.** *Полтавскія губ.* въд. 1860; 8, 10, 9 стр.
Подъ этимъ заглавіемъ помѣщено здѣсь нѣсколько со-временныхъ извѣстій, относящихся къ Полтавской битвѣ и грамота митрополита Варлаама Ясинскаго, данная Гус-тынскому монастырю. Два частные указа гетмановъ Мазепы и Скоропадскаго.
72. **Исторические материалы.** Дума о Мартынѣ Пушкарѣ. *Полтавс. губ.* въд. 1860; 13, 4 стр.
73. **Исторические материалы.** *Полтавскія губ.* въд. 1860; 14—15, 8 стр.

Думы, относящіяся ко времени битвы Полтавской: 1) Семенъ Палій, 2) Полтавская битва, 3) Мазепа, 4) Смерть Мазепы.

- 74. Посѣщеніе Каневскихъ церквей Польск. королемъ Станиславомъ Августомъ Понятовскимъ въ 1788 г. П. А.—вз. Кіевскій губ. вѣд. 1859; 14, 3 стр.**

Извлечено изъ дневника, веденного во время пребыванія короля въ Каневѣ — Польскимъ историкомъ, латинскимъ епископомъ Нарушевичемъ.

- 75. Указатель источниковъ для изученія Малороссійского края.**
Вып. 1-й А. М. Лазаревскій. Спб. 1858. Въ 8-ю д. л. 121 стр. Ц. 60 к.

- 76. Дополненіе къ 1-му вып. «Указателя источниковъ для изученія Малороссійского края».** А. Лазаревскаго. П. Ефименко. Черниловскій губ. вѣд. 1860; 9 и 20, 4 стр.

- 77. Материалы для исторіи Южной Руси, изданные Григ. Милорадовичемъ** (Отд. оттиски изъ №№ 10 — 12 и 14 — 24. Черниловск. губ. вѣд.) Въ 12-ю д. л. 109 стр. Ц. 50 к.)

- 78. Молочныя воды.** А. Р. Русский Миръ. 1860; 17, 12— $\frac{1}{2}$ ст.

Въ Бердянскомъ и Мелитопольскомъ уѣздахъ. Въ этой статьѣ разсказана исторія Менонитскихъ колоній въ Россіи.

- 79. Свѣдѣнія о дворянскихъ выборахъ въ Полтавской губ.** съ открытия губерніи. Полтавс. губ. вѣд. 1859; 38.

- 80. Отчетъ Одесского общества Исторіи и Древностей,** съ 14-го ноября 1855 по 14-е ноября 1857. Одесса. Въ городской тип. 1858. Въ 8-ю д. л. 21 стр.

- 81. Отчетъ Одесского общества Исторіи и Древностей,** съ 14-го ноября 1858 по 4-е ноября 1859 г. Одесса. Въ город. тип. 1860. Въ 8-ю д. л. 16 стр.

- 82. Отчетъ Одесского общества Ист. и Древн. Рос.** съ 14-го ноября 1857 по 14-е ноября 1858. Одесса. Въ городской тип. 1859. Въ 8-ю д. л. 16 стр.

- 83. Указание биографическихъ свѣдѣній о замѣчательныхъ людяхъ Малороссіи.** Гр. Милорадовичъ, Чернилов. губ. вѣд. 1859; 20, 21, 6 стр.

- 84. О некоторыхъ рукописныхъ и рѣдкихъ печатныхъ сочиненіяхъ.**

- ніяхъ, относящихся до Малороссії. С. Соловьевъ. *Бібліографіческія Записки*. 1858; 9.
85. Памятная книжка Кіевской губерніи, составл. Н. Черышевымъ, на 1858 г. Кіевъ. Въ губер. тип. Въ 8-ю д. л. II и. 379 стр., ц. 1 р. 50 к.
- Содержаніе: Дневникъ веденный въ 1787. А. Полетикою, 2) Историческая свѣдѣнія о Десятинной церкви, 3) О древнихъ мѣстахъ и урочищахъ Кіевскихъ, 4) Корсунъ, 5) Братская Баргашовка, 6) Макаровъ м., Животовъ м., Карадащеневъ м., Мошны с., Смила м. Біографіи: 1) Скворода, Гр. Сав., 2) Иннокентій архіеп. Херсонскій, 3) Журавскій, и пр.
86. Записка генерала Неверовского о службѣ своей въ 1812 г. Чтенія въ Моск. Общ. Ист. Древ. Рос. 1859; стр. 77—82.
- Генераль Неверовский род. въ селѣ Прохоровкѣ, Золотоношского уѣзда Полтавской губ., въ 1771, умеръ 1813, въ Галле, отъ раны, полученной при взятіи Лейпцига. Записка сообщена М. А. Максимовичемъ.
87. Графы А. Г. и Г. А. Кушелевы-Безбородко. Л. Мей. Лицей князя Безбородко. 1859; стр. 47—63.
88. Князь А. А. и графъ И. А. Безбородко. В. Толбинъ. Лицей князя Безбородко. 1859; стр. 25—47.
89. Горкуша, украинский разбойникъ. Н. Маркевичъ. *Русское Слово*. 1859; 9, стр. 138—144.
- Въ своемъ разсказѣ авторъ основывался на допросахъ и показаніяхъ самого Горкуши и его товарищей, на подлинныхъ документахъ съ автографами, печатями, даже съ фальшивыми паспортами, сохранившимися въ архивѣ автора. Разсказъ относится къ 1739—1780 г.
90. О полковнике корсунскомъ Андреѣ Каандыбѣ. Черн. губ. вѣд. 1859; 30, 3 стр.
- Сообщилъ Ст. Нось. А. Каандыба былъ первоначально сотникомъ въ Конотопѣ, потомъ канцеляристомъ Мазепинскимъ. Корсунскимъ же полковникомъ назначенъ послѣ 1715 г. Въ настоящей статьѣ помѣщены: юридический актъ 1705 и 2 письма А. Каандыбы 1714 г.
91. Историческая записка о лицахъ, принадлежащихъ къ

фамилії Носъ (18-го столѣтія). Ст. Носъ. Черкн. туб.
вѣд. 1859; 37, 5 стр.

92. Жизнеописаніе Іоасафа Горленка, епископа Бѣлоградскаго.
Памятная книжка Курской туб. на 1860-й г. стр. 98—
109.

I. Горленко родился, въ 1705 г., въ г. Прилукахъ.

(Продолженіе будетъ)

ОБЪЯСНЕНИЕ КЪ РИСУНКАМЪ «ЖИВОПИСНОЙ УКРАИНЫ.»

V.

Одна изъ характеристическихъ чертъ живописной Украины—Киевскіе богомольцы. Они стекаются со всѣхъ концѣвъ Россіи на киевскій *шляхъ* (столбовая дорога), по которому плетутся нескончаемыми партіями, съ палками въ рукѣ, увѣшанные цветнымъ тряпьемъ, разными мѣшкаами и лукошками. На пути, все это разнородное общество и разнородный ихъ говоръ — соединяется въ одно цѣлое. Иногда богомолецъ, или богомолка, идутъ въ одиночку, иногда по - двое; иногда тянется партія въ 10, 15 человѣкъ. Съ весны до осени украинскіе шляхи наполнены этими странниками. Усталые, они останавливаются возлѣ какой — нибудь придорожной хаты или *шинки*, снимаютъ съ себя свою ношу, крестятся и ложатся отдохать, каждый по-своему; кто засыпаетъ чуть — приткнувшись въ затишье, *у — холодку* (въ тѣни), положа мѣшокъ подъ голову, палку — спутницу около; иной задереть ноги на *призьбу* (завалинку), чтобы кровь отлила отъ разгоряченной ступни, и въ такомъ положеніи, утомленные, нерѣдко спятъ — не просыпаются подъ жгучими лучами полдневнаго солнца. Я часто засматривался на эти живописныя группы. Рисунокъ—XI—й — представляетъ отдыхъ богомолокъ, и спять мною съ натуры въ Полтавской губерніи. Желающіе ознакомиться ближе съ богомольцами — малороссіянами могутъ прочесть статью «*Киевскіе богомольцы*» — П. А. Кулиша въ «Народномъ Чтеніи», 1860 года.

Рисунокъ XII — *портретъ кобзаря Ондрія Шута*. Я награвировалъ его съ рисунка П. А. Кулиша, сдѣланнаго имъ съ натуры въ 1845 году.

Я охотно буду помѣщать портреты всѣхъ нашихъ почтенныхъ кобзарей-бандуристовъ и прошу тѣхъ, у кого они есть, или кто можетъ имѣть подобные портреты, высыпать ихъ мнѣ. Лица кобзарей —

бандуристовъ должно сохранять для потомства преимущественно предъ другими, въ благодарность за то, что они восприняли поэтическія думы и преданья народа съ такою любовью, сберегли и передали ихъ намъ съ такимъ художническимъ вниманіемъ къ каждому слову.

Андрій Шутъ, какъ личность, занимательна для каждого любителя народной поэзіи. Онъ принадлежитъ къ тѣмъ честнымъ бѣднякамъ, которые, несмотря на свою нищету и безграмотность, бодры духомъ, свѣжі чувствомъ и разумомъ, которые трудомъ заработанный грошъ тратятъ не на облегченіе воїющѣй своей бѣдности, но отдаютъ его на обученіе грамотѣ кого-нибудь близкаго. Такъ благородно употребилъ свой заработка и этотъ нищий, какъ ясно созналъ этотъ безграмотный слѣпецъ необходимость просвѣщенія, и созналъ тогда еще, когда наши *высокоблагородные и ученые господа* печатно спорили о пользѣ грамоты, когда и семейные кружки и гостиныя сходки откровенно сомнѣвались въ этой пользѣ.

Андрій Шутъ—передовой человѣкъ своего сословія. Распространяя думы, внося просвѣщеніе въ свою семью, онъ имѣлъ благодѣтельное влияніе на всѣхъ своихъ собратій. Онъ живѣтъ въ Сосницкомъ уѣздѣ, Черниг. губ., въ м. Александровкѣ. Подробности о немъ можно узнать изъ I-го тома «*Записокъ о Южной Руси*», П. А. Кулеша. Несколько, пѣтыхъ Андріемъ, думъ, помѣщены въ *Сборникѣ южнорусскихъ пѣсенъ*, изданномъ А. Метлинскимъ.

Рисунокъ XIII—портретъ бандуриста *Остапа*. Съ этой личностью я надѣюсь вскорѣ познакомить читателей «Основы» подробнѣе; пока—скажу о немъ нѣсколько словъ. *Остапъ Вересай*, уроженецъ Полтавской губ. Прилуцкаго уѣзда, села Каложичецъ.

Якъ чоловікъ здоровъ, то й усякъ єго кохає,

А при лихій годині — єго й рідъ цурає.

Такъ, бывало, пѣть миъ Остапъ; такъ именно съ нимъ случилось. Онъ былъ помоложе, пока дочь его была меньше, онъ жилъ своимъ хозяйствомъ и не терпѣль крайнаго недостатка; а когда ослабѣ, дочь его выросла и вышла замужъ, Остапъ сталъ въ тягость семьеї своей. Начали его зневажать, худыми словами называть, и довели до того, что онъ бросилъ свою же хату. Съ бандурой подъ полой, привѣтный плохую свитой, палкой откупывая дорогу, побрелъ Остапъ по-міру. Бандура вездѣ выручала бѣдняка: гдѣ доставить ему пріютъ, гдѣ *грóши*; онъ пѣть, какъ поютъ всѣ бандури-

сты—и на перекресткахъ сельскихъ дорогъ, у креста, и подъ раскидистой вербой на *шляху*, на ярмаркахъ, въ убогой хатѣ, на веселой свадьбѣ; другъ его—бацдура кормила его и поила, добывая иногда и чарку горилки, а съ хмѣлемъ—удовольствіе забыть свое горе. Онъ съ грустью вспоминалъ свою дочь, съ досадой—зятя; жилъ отъ нихъ въ 3—хъ верстахъ, но никогда уже не видался съ вими. Бывало, онъ запоетъ «*про вдовине житте*» и всегда прервѣтъ его рыданьями; обильныя слёзы текли изъ его незрачныхъ очей; хмурое чело становилось суровымъ. Эта дума была слишкомъ близка къ его собственной жизни:

Стали синій до розуму дохаждати,
Стали собі молоде подружжа мати,
Стали свою матіръ рідненку,—
Вдову старенку —
Зневажати,—
Худими словами називати,
Зъ домівки сгоняти.

Осташъ давно уже поселился въ имѣни Гр. П. Галагана, у крестьянки (тогда еще — крѣпостной) въ с. Сокиринцахъ. Недавно онъ женился на ней и учить дѣтей ея своему искусству. Остапъ—мой суровый, умный пріятель. Каждый день, бывало, онъ пашутивалъ мою дверь, пролѣзъ въ нее съ бацдурай, и просиживалъ по цѣльмъ часамъ, то бесѣдя со мной, то распѣвая безцѣнныя народныя думы.

Л. Ж.

ОБЪЯСНЕНИЕ

НЕУДОБОПОНЯТНЫХЪ ЮЖНОРУССКИХЪ СЛОВЪ,
СОДЕРЖАЩИХСЯ ВЪ 8-Й КНИЖКѢ «ОСНОВЫ».

Безкрайій—безконечный, безграничный, безбрежный.

Бути—быть.

Вільгота—льгота; выгода.

Вспільній—общий; обюдний,

Габзёваний—

Галунъ—квасцы.

Головосікъ — на Головосіка — въ праздникъ Усъкновенія главы Иоанна Крестителя.

Гукотіти—шумѣть; стучать; топать

Дзбанокъ—банкъ; кредитное учреждение.

Діличка—владѣлица.

Дробцювати — топтаться, частить ногами.

Жадібка—жадоба; желание, позывть къ чему.

Задай—для.

Заманутись—захотѣться; польстить; влечься къ чему.

Засмальцеваний—замасленный.

Засунути—запереть; задвинуть.

Издалікъ—издалека.

Ирж—ржа.

Коверзувати — капризничать; интриговать.

Лаштуватись—укладываться; сидараться въ дорогу.

Лупати (очима) — хлопать (глазами).

Ліпнать—ударъ ладонью по лицу.

Мовчущий—молчаливый.

Набріхувати—ядедничать; наговаривать.

Награбати—награбить; нахватать.
Нагліки—ноготки (*calendula officinalis L.*)

Накладъ—издержка, расходъ.

Напосівсь—насѣль, настаиваль.

Невріку—чурь кого.

Обезглїздіти—потерять умъ.
Одбутка — исправленіе работы въ очередь.

Обіця́тись—обѣщаться.

Обчеський—принадлежащий крестьянскому обществу.

Пановитий — важничаюшій попанськи.

Пахніти — повѣять.

Перезвà — приглашеніе свадебныхъ гостей; свадебные гости переходящіе отъ однихъ родственниковъ къ другимъ.

Пожичка — заемъ.

Поміч — помощь.

Постачати — снабжать; поставлять.
Приблуда — приблудная скотина; бродяга.

Приймітъ—пріемишъ.

Пристанути—устать; изнемочь.

Причандали—принадлежности.

Рахуба—счетъ, отчетъ.

Родючій—плодущій.

Сцепити—стиснуть, скжать.
Стымітись — спохватиться, опомнитися.

Спражній—настояющій.

Слухм(и)йній—послушный.

Стéха—Степанида.

Стельникъ, **стілникъ** соты.

Складистися—сложиться, случиться.

Сумяття—тревога, волненія, беспокойства.

Супереччя—споръ; скора.

Торочити—толковать.

Урядъ—управлениe, должностъ.

Царина—въездъ въ огорожу, отдѣляющую село отъ полей,—гдѣ стойть сторожевая будка.

Чагарникъ—мелкій лѣсной кустарникъ.

Чубрій—чубатый.

Шавлія—шалфей.

Шипорить—искать, шырять.

Шпакъ—скворецъ.

Щодено—каждодневно.

Яруга—(у велич.) оврагъ.

О ДѢТСКОМЪ ЯЗЫКѢ.

У Малороссіянъ, какъ и у многихъ другихъ народовъ, есть свой дѣтскій языкъ; языкъ этотъ хотя имѣеть незначительное число словъ, но многія изъ нихъ имѣютъ обширный смыслъ, простираются на многіе предметы и тѣмъ облегчаютъ начинаящуюся память ребенка; это не слова съ опредѣленнымъ смысломъ,—это, такъ-сказать, родовая понятія; впрочемъ, есть и такія слова, значеніе которыхъ выражаетъ одинъ предметъ, но, за исключеніемъ именъ животныхъ, ихъ очень мало. Нѣсколько десятковъ подобныхъ словъ стаѣтъ ребёнку для выраженія его желаній и понятій. — Составъ словъ отвѣчаетъ ихъ назначенію: всѣ они двусложны,—а многія состоятъ изъ повторенія одного и того же слога, съ одною и тою же согласной. Кто первый составилъ эти слова — сказать трудно; вѣроятнѣе всего, они сложились сами-собою, вслѣдствіе необходимости: не начинать же ребенку говорить языкомъ взрослыхъ.

Для выраженія дѣтскаго языка требуется гораздо меньше звуковъ и буквъ, чѣмъ обыкновенно: буквы, требующія пѣкоторыхъ усилий для произношенія, въ немъ не встрѣчаются; наприм. *г*, *ч*, *щ*, *ш*, *р*. На это слѣдовало бы обратить вниманіе, при составленіи дѣтской азбуки, въ учебникахъ. Ребенка сначала слѣдуетъ знакомить съ тѣми буквами, которыя ему легче произносить, и постепенно доходить уже до трудныхъ буквъ. Поговоримъ объ этомъ. При тепереминыхъ звуковыхъ методахъ обучения уже обращено вниманіе на постепенность, но точно какая-то боязнь одолѣла людьми, взявшими за это дѣло: они остановились на срединѣ своихъ желаній и не хотятъ трогать то,

что слѣдуетъ сломать: старое только тогда хорошо, когда нѣтъ ему противурѣчій въ новой жизни. Кирилло-Меѳодіевская азбука, хотя и основана на *живете и земль* (*ж*, *з*) и т. д., одножъ, когда она перешла въ гражданскую азбуку, то название каждой буквы надо было сократить, для облегченія при преподаваніи.—Такъ и случилось.

Въ настоящее время, при изобрѣтеніи звуко преподаванія, намъ однажды смѣши звукъ: *ссс*—называть «*слово*» или «*эсъ*»: въ томъ и другомъ нѣтъ смысла. Разумѣется,—дѣло не въ названіи, а въ понятіи,—это уже давно признано; но если понятіе измѣняется—и старое имя противорѣчить новому понятію,—бросимъ это имя и дадимъ ему другое соотвѣтственное понятію. Если понятіе разумно, то имя само напрашивается. Намъ случилось, въ послѣднее время, замѣтить оплошность въ преподаваніи грамоты по гражданской азбукѣ: говоря ребенку *эль* (*л*) да *л*, будеть *ля*, мы остановились надъ тѣмъ, что сказали, и увидѣли свою ошибку. Странно: цѣлые столѣтія проходили, пока люди замѣтили это. Но пойдемъ дальше.

Увидѣвъ несостоятельность, или вѣриѣ, безтолковость такого преподаванія, при преподаваніи употребляютъ одинъ только звукъ каждой буквы. Остановимъ вниманіе на этомъ звукѣ, и возвратимся за тѣмъ назадъ.

Азбука Кирилло-Меѳодіевская, должно-быть, имѣеть какое-то мистическое значеніе, подобно азбукѣ греческой и коптской. Это значеніе брался объяснить г. Пл. Лукашевичъ, въ своемъ трудѣ: «Ключъ къ познанію.» Онъ, дѣйствительно, открываетъ смыслъ въ порядкѣ названія буквъ всѣхъ трехъ азбукъ; но насколько близко къ истинѣ его открытие и точно ли въ этихъ азбукахъ есть мысль, на это мы не можемъ положительно ничего отвѣтить. Основываясь отчасти на толкованіи г. Лукашевича, но больше на томъ, что нужно же было Кириллу и Меѳодію дать буквамъ азбучный порядокъ, мы относительно находимъ этотъ порядокъ удовлетворительнымъ, и если убѣдимся въ мысли азбуки, то, можетъ быть, онъ былъ и необходимъ. Но все на свѣтѣ, а конечно, и эта азбука отъ времени теряетъ свою цѣну, и отживає послѣдніе свои дни. Переидемъ къ гражданской азбукѣ.

Если предполагаемая таинственная мысль породила имена буквъ и дала имъ извѣстный порядокъ, то ничего подобнаго не встрѣчаемъ мы въ гражданской азбукѣ: ея настоящій порядокъ объясняется порядкомъ славянской азбуки; чѣмъ касается до именъ буквъ, то они отчасти позаимствованы у латинской азбуки,—а отчасти выдуманы,—еще разъ

повторимъ—по прямой необходимости. При прежнемъ прегодовашіи можно было удовольствоваться какимъ-бы-то ни было азбучнымъ порядкомъ, но когда рушилась система прежнаго преподаванія и сдѣлалась звуковою,— то нужно ли оставлять въ новѣйшихъ учебникахъ старый азбучный порядокъ? Это вопросъ большой важности.

Хорошо намъ, научившимся грамотѣ, руководствоваться, при обученіи другихъ, собственнымъ выборомъ буквъ (звуковъ) и въ заключеніе прочитать азбуку по старому порядку; но каково ребенку! вѣдь онъ спутается и, какъ ребенокъ, не хорошо пойметъ, въ чёмъ дѣло. Это одно;— другое: не всякий звукъ однозначно легко произносить ребенку; следовательно, гдѣ основаніе придерживаться въ этомъ случаѣ старого порядка?

Теперь мы не можемъ отвѣтить, почему непремѣнно такая—то буква (звукъ) стоитъ предъ такою—то; но если буевы будутъ разсортованы, прогрессивно идя отъ лёгкихъ къ труднымъ, тогда легко будетъ отвѣтить на этотъ вопросъ, и такая азбука будетъ имѣть смыслъ. Мы считали нужнымъ сказать нашу мысль, какъ предисловіе къ дѣтскому словарю, который ясно указываетъ на безосновательность азбучнаго порядка, котораго, къ сожалѣнію, придерживаемся до-сихъ-поръ. Азбука для дѣтей; вслушайтесь же въ ихъ дѣтскій языкъ: при постепенномъ переходѣ отъ звука къ звуку и вамъ (т. е. тому, кто пожелаетъ это сдѣлать) легко будетъ составить правильную азбуку. Съ этимъ мы обращаемся къ великоруссамъ и къ малороссиянамъ: порядокъ азбуки обѣихъ языковъ долженъ быть одинъ и тотъ же; исключенія могутъ быть самыя незначительныя.

Предлагаемый словарикъ далеко не полонъ, по мы имѣемъ право надѣяться, что его дополнятъ читающіе малороссияне; намъ, впрочемъ, кажется, что языкъ чисто—дѣтской заключаетъ въ себѣ не болѣе 60 словъ.

Въ этомъ словарикѣ встрѣчаются только тѣ уменьшительныя слова, которые прямо относятся къ ребенку; многія же другія изъ этого языка уже перешли въ языкъ народный и въ немъ получили право граждансства; такія слова (ихъ очень много) здѣсь совершенно лишнія, хотя они и входятъ въ дѣтскую рѣчь, напр. ніжечка, рученька, рученятко, ненечка, бабуся, голіонька, молечка, и т. д. Малороссийскій языкъ больше всѣхъ другихъ языковъ обилуетъ такими словами. Многія дѣтскія слова употребляются также въ уменьшительномъ видѣ, но мы не будемъ здѣсь упоминать обѣ нихъ.

Бóзя—Богъ, икона, церковь.	Люля—колыбель.
Бýря—браслетъ, овца.	Люли—спать.
Бýця—рогатая скотина.	Ляля—кукла, игрушка, дитя.
Бу бýхъ—понятие падения.	Мáма—мать.
Бусí—упадешь.	Мá—нѣтъ.
Бýба—бублики; всякое зерно.	Моня—молоко.
Вáва—болѣнь, боль, рана и все, что можетъ причинить боль.	Нéня—мать.
Вð вa—волкъ и все страшное,	Нáня—нянка.
Гúля—голубь.	Нáпа—хлебъ.
Дюдя—холодъ.	Нáпa—поросенокъ; свинья.
Дáдя—всякий мужчина.	Писí—мочиться.
Дзéнь—дзéнь — выражение металли- ческаго звука.	Пити— Питоньки— } пить.
Истоныкъ, исткі—феть, кушать.	Сюсí—см. пісі.
Жýжа—огонь, горячий уголь и, вооб- ще, все горячее.	Спáтоныи—спáтки—снать.
Зюзя—буканка и, вообще, все кро- щечное.	Тáто—(тятя) отецъ.
Кáка—все нечистое, грязное	Тéтя—всякая женщина.
Кýця—кошка.	Тóя—всякая птица, а преимуществен- но—курица.
Кítъ—кіть—понятіе; катить.	Тprúti—(пруті) гулять.
Кóко—яйцо.	Утja—утка.
Кóся—лошадь.	Цíця—грудь.
Лéля—рубашка.	Цюцí—см. пісі.
	Цюця—собака.
	Цýця—игрушка.

11 августа 1861 р.

Л. Ященко.

—ені зеуд штоод аг атейі ашыл әзәрабетаңыл үйбиздым. О
ән онбооз аның оюшшіде ахарең ахшың адо; анофөсөн анатар
—әр—од атейі атіду
—ід аның әғілі—әкімді — со аның—**А** **и** **и**
—жасы іздік и әфдод. И 1970—ист дж әд «жайынніз» жа
—жесе; азан и этінде 01. Пож у акоғаң ии аспапта аяқ, міт
—житей атын жаңынан таба, таба—ілдік адо ітізі от
ОДЬ РЕДАКЦИИ.

Въ августовской книжкѣ *Отечественныхъ Записокъ*, въ отдѣ-
лѣ *Современной Хроники*, г. Громека нашелъ почему-то нужнымъ
напечатать, будто бы «редакторъ *Основы публично поссорился съ*
*П. А. Кулишомъ»». Въ-предупрежденіе недоразумѣнія нашихъ чита-
телей, считаемъ полезнымъ заявить, что г. Громека вовлечень былъ
въ непростительную ошибку чрезмѣрною своею поспешностью, но, по-
винившись, напечаталъ объ этомъ въ августовскихъ номерахъ *Сльвер-
ной Пчелы* и *Русского Инвалида*.*

Високоповажнімъ: С—му, въ г. Колу, И. Кр—і, въ г. Боб-
ришевъ, Петру Українцеві и М. Н—каз—vi, въ Кнівъ. Дуже жал-
куемо, що не можна дать місця Вашимъ стихамъ увъ *Основі*: не під-
ходящі.—Коли наша рада въ-ладъ зъ Вашою власною думкою, то вчі-
тесь поэзії у нашого народу, въ его пісняхъ и думахъ,— читуйтесь,
серцемъ и мислю, въ нашихъ и іншихъ правдивихъ поэтівъ, и тоді вже при
ступайте до вишкої мови (поэзії); а до-того — вишовідайте лучче свої
думки простомовою (прозою).

Ст—ну Л—п—чу Н—су, въ Черніловѣ. Даюмо Вамъ и ви-
сокоповажному М—сію Ст—чу Л—б—скому за рисунокъ Собору.
Вибачте, будьте ласкові, що ваши «привісти» одложені до IX книж-
ки: таکъ було треба. Объ тімъ же наша прозьба и до високоповажнихъ
Тиміша Коломацького и *Василя Тищенка*.

Двомъ Українцямъ, въ Варшаву. Рубъ и шість рублівъ, що
прислані при листахъ безъ ймення, передали ми Михайлу Матвієвичу
Лазаревському. Щира вамъ дяка за шире слово и діло.

**Д—тру П—чу П—ч—ву, В—лю Ст—чу К—ч—ку и
К—лі Ш—п—лу, въ Полтаву.** За все, про все, наша вічна дя-
ка. Запомагайте нась и діломъ, и радою, и широю правою, а ми до
Васъ на все одпищемо.

Олександру Переходовцеві. Вашъ листъ зъ дороги буде напечатанъ незаборомъ; объ иныхъ речахъ одишемо Вамъ особно. Не судіть настъ до-часу.

П—у И—чу Р—в—кину, въ с. Красне. — Щира Вамъ дяка за «Пасішниківъ.» Дѣ жъ таки—забувъ! Ні, добре й досі памятаю, якъ вчились ми разомъ у школі. Не забувайте й настъ; засилайте вісті объ собі,—объ тімъ, що на-вокругі у васъ дітця.

П. Б—л—аву Рудн—му, на Волинь. Ваша одповідь *P. Вістникові* не буде напечатана, хоча бъ ми й не того бажали. Не забувайте объ *Основі;* нагадуйте объ Волині.

Карпу И—чу Ш—р—тр—му, въ Харківі. Редакція була бы весьма благодарна Вамъ за доставленіе собраныхъ вами матеріаловъ для изученія Українскаго языка, и съ удовольствіемъ исполнила бы Ваши порученія.

M—р—ну О—ль—к—чу, въ с. Калиту. Мы были бы весьма благодарны за дальнѣйше доставленіе народныхъ пѣсень, въ-особенности историческихъ и былевыхъ, указаніемъ — гдѣ, кѣмъ и отъ кого онѣ записаны.

Г—ну Езучевскому, въ Кременчугѣ. Благодаримъ Васъ за письмо. Ваше требование не было доселѣ исполнено по-ошибцѣ.

G—ну Харченку, въ Верхнедніпровськѣ. С. петербургскій Почтamtъ офіціально увѣдомилъ редакцію, что въ полученія 2-ої книжки *Основы* есть собственноручная роспись г-на Харченка и хранится въ Газетной Экспедиції.

G—ну Аствацуроу, въ Тифлісѣ. — *Основа* Вамъ выслана; слѣдуетъ доставить въ редакцію 10 рублей.

«ОСНОВА»

будетъ издаваться и въ 1862 году, по прежней программѣ и при содѣйствіи всѣхъ сотрудниковъ, принимавшихъ участіе въ нашемъ вѣстникѣ съ начала нынѣшняго года. Подробное объявленіе напечатается въ IX книжкѣ.

ПОПРАВКИ.

1) въ VI-ой книжкѣ замѣчены слѣдующія ошибки:

		<i>Напечатано:</i>	<i>Должно быть:</i>
стр. 125,	— 3-я —	перво зданными	первозданными
— — —	9-я —	соль. Въ иныхъ...	соль; называются они <i>нептуническими</i> . Въ иныхъ...
— — —	17-я —	Нептуническая осадочная	Нептуническая или осадочная.
— 128,	— 29-я —	раковины. Кромѣ...	раковины: продуктъ гигантскій и спириферъ московскій и кораллъ амплексъ. Кромѣ...
— 129,	— 1-я —	комочій	комочій.

2) Т. И. Комаровъ, которого слово на могилѣ Шевченка — напечатано въ VI книжкѣ *Основы* (стр. 27), пожелалъ указать здѣсь такія поправки:

вмѣсто — далеко-далеко,	читать — далеко, за <i>Дніпромъ широкимъ</i> ,
— — проволочивъ	— — протягивъ,
— — до самой могилы	— — до самой труни,
— — стежку	— — стежку ажъ до батьківъ нашихъ,
— — и душа	— — и душа,

выпустить по въ первой строчкѣ.

3) Въ V-й книжкѣ *Основы*, въ статьѣ *Гоголь*, на стр. 23, вмѣсто *театрального паяса*, напечатано, по недосмотру, *театральнааго пажа*.

4) Въ статьѣ: *Отвѣтъ на статью Вс. Крестовскаго* (страница 11-я, строка 10-я) вмѣсто — стремиться обличать — должно быть — страшиться обличать.

Во високому Переяславі. Всіх, що йшли зі дороги буде наказано позбавити десет гривень, що падає речка Кам'янка Райськ особливо. На всіх, що зберуться

Відомо, що відлюдкою від села — Приміжка до міста Переяслава — іде від тамошніх водорізів у землю Німчича, яку винесла на берег з гори, що виходить на схід від села, — але таможні

НОПУВРН

Н. 6. — Давній Радомський земельний фонд (однотрібн.)

І) 1-й Етап		
Категорія	Площа	Сума
І) а) землі пашеві	495	150
І) б) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією	250	80
І) в) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою	100	30
І) г) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами	50	15
І) д) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами	10	3
І) е) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою	5	1,5
І) ж) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками	2	0,6
І) з) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями	1	0,3
І) и) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами	0,5	0,15
І) к) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями	0,2	0,06
І) л) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями та з деревами	0,1	0,03
І) м) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями та з деревами та з кущами	0,05	0,015
І) н) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями та з деревами та з кущами та з травою	0,02	0,006
І) о) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями та з деревами та з кущами та з травою та з куточками	0,01	0,003
І) п) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями	0,005	0,0015
І) р) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами	0,002	0,0006
І) с) землі пашеві з огороженою відмежувальною лінією та зеленою смугою та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями та з деревами та з кущами та з травою та з куточками та з місцями та з пахощами та з каменями	0,001	0,0003

Всіх, що будуть зупинятися в місті Переяславі за пропозицію відповідної міської ради чи общини на території міста Переяслава або в пограничних сільських земельних відмежувальних лініях, зупинятися та відповідно під час їх зупинки будуть віднесені до категорії «незадовільності».

ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ

Ф. ШЛОССЕРА.

ПЕРЕВЕДЕНО ПОДЪ РЕДАКЦІЕЙ

Н. ЧЕРНЫШЕВСКАГО.

Томы 1 до 4 — древняя история.

« 5 до 8 — средняя история.

« 9 до 18 — новая история (до 1815 г.).

« 19 — подробный алфавитный указатель.

Цѣна за томъ 1 р. 50 к. (безъ пересылки.)

Первый томъ поступить въ продажу въ первыхъ числахъ октября, въ Конторѣ Современника.

Издатель А. Серно-Соловьевичъ.

Печатать позволяетя. С.-Петербургъ, 20 Августа 1861 г. Цензоръ Веселаго.

Въ типографіи Іосафата Огризко.

БЕЛУПІН ГІЛІПІН

.А.ШАДЕЕВА

Софія Адамівна Шадеева

Літературний критик

шотон якщо він є — від Ільїкот

шотон якщо він є — від Ільїкот

ст. 181 від шотон якщо від Ільїкот

шотон якщо він є — від Ільїкот

(шотон якщо він є — від Ільїкот)

шотон якщо він є — від Ільїкот

шотон якщо він є — від Ільїкот